KOMÜNİST PARTİSİ MANİFESTOSU

KARL MARX
FRİEDRICH ENGELS



32,chaussee d'Alsemberg, 1060 Bruxelles

6- MLTE Aralik 1972

1872 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ

O ZAMANKİ ŞARTLAR ALTINDA ancak gizli olabilen «Komünistler Birliği» adındaki enternasyonal işçi kuruluşu, Kasım 1847'de Londra'da yapılan kongresinde, aşağıda imzaları olan bizleri, halkoyuna sunulmak üzere, tam bir teorik ve pratik parti programını hazırlamakla görevlendirdi. Şubat Devriminden* birkaç hafta önce elyazmaları Londra'da baskıya giren bu Manifest, böylece meydana geldi. Önce almancası yayınlanarak, yine aynı dilde olmak üzere, Almanya'da, İngiltere'de ve Amerika'da en az 12 değişik baskıda çıktı. İngilizce olarak önce 1850 yılında Bn. Helen Macfarlane'in çevirisiyle Londra'da *Red Republican*'da; 1771'de de en az üç ayrı

* Şubat 1848 Fransız Devrimi.

çevirisi Amerika'da yayınlandı. Fransızca olarak önce Paris'te, 1848 Haziran ayaklanmasından önce; son zamanlarda da Newyork'ta çıkan *Le Socialiste* adlı organda yayınlandı. Şimdi yeni bir çevirisi hazırlanmaktadır. Polonya dilinde bir çeviri, ilk almanca baskıdan az sonra Londra'da; rusça olarak da altmış yıllarında Cenevre'de yayınlandı. İlk baskısından hemen sonra Danimarka diline de çevrildi.

Son yirmibeş yıl içinde, şartlardaki değişmelere rağmen, Manifest'te geliştirilmiş olan temel ilkeler ana çizgileriyle bugün de doğrudur. Şu ya da bu ayrıntı daha doğru bir hale getirilebilir. Manifest'te açıklandığı gibi, bu temel ilkelerin pratikte kullanılması, her yerde ve her zaman tarihî durumlara bağlıdır; onun için II. bölümün sonunda ileri sürülen devrimci tedbirlere özel bir ağırlık verilmemelidir. O kısım bugün birçok bakımlardan başka türlü ifade edilebilirdi. Modern sanayinin son yirmibeş yıl içindeki hızlı gelişmesi ve onunla birlikte işçi sınıfı partisinin gelişen örgütlenmesi; Şubat Devriminin, ve ondan daha önemlisi, ilk defa olarak proletaryanın politik egemenliği iki ay elinde tutmuş olduğu Paris Komünü'nün pratik tecrübeleri karşısında, bu programın bazı ayrıntıları artık eskimiştir. Paris Komünü, özellikle bir şeyi, «işçi sınıfının hazır bir devlet mekanizmasını eline geçirip onu kendi amaçları için kullanmakla yetinemiyeceğini» ispat etmiştir. (Bakınız: *Fransa'da İç Savaş, Enternasyonal İşçi Birliği Genel Konseyinin Çağrısı,* Londra, Truelove, 1871, sayfa 15; burada, bu nokta daha da geliştirilmiştir.) Ayrıca, sosyalist literatürün eleştirisinin, ancak 1847'ye kadar olanı içine aldığı için, eksikleri vardır; aynı şekilde, çeşitli muhalefet partileri karşısında komünistlerin tutumuna ait görüşler (bölüm

IV), genel çizgileriyle bugün de doğru olmasına rağmen, politik durum tamamen değiştiği ve tarihî gelişme o bölümde sayılan partileri ortadan kaldırdığı için, uygulamada artık eskimiştir.

Bununla birlikte, Manifest, kendimizde değiştirmeye hak bulmadığımız tarihî bir belgedir. İleride yapılacak bir basımda, 1847'den bugüne kadarki mesafeyi gösteren bir giriş yayınlanabilir; elinizdeki basım, bu iş için bize zaman bırakmıyacak kadar beklenmedik çabuklukta olmuştur.

Karl Marx *F. Engels*

Londra, 24 Haziran 1872

1882 TARİHLİ RUSÇA BASKIYA ÖNSÖZ

KOMÜNİST PARTİSİ MANİFESTOSU'nun, Bakunin tarafından yapılan ilk rusça çevirisini altmışların başında* *Kolokol* yayınevi yayınladı. O sıralarda Batı, Manifesto'nun *rusça* baskısını sadece edebî bakımdan ilginç bir metin olarak görüyordu. Böyle bir görüş bugün imkânsızdır.

O sıralarda (Aralık 1847) proletarya hareketinin, henüz ne kadar sınırlı bir alanı kapsadığını, Manifesto'nun son bölümü açıkça gösterir. Bu bölümde, komünistlerin çeşitli ülkelerdeki çeşitli muhalefet partileri karşısındaki durumları incelenmiştir. Bu bölümde, Rusya ve Birleşik Devletler yer almaz. O zaman, Birleşik Devletler, Avrupa'nın ar-

* Sözü edilen çeviri 1869'da yayınlanmıştır. 1888 tarihli ingilizce baskıya Engels'in önsözünde Manifesto'nun rusça çevirisinin yayınlanma tarihi de yanlış olarak b[illegible]lmiştir. [Bakınız: S. 25]

tı - proleter gücünü göçler yoluyla emerken. Rusya'nın bütün Avrupa gericiliğinin son büyük yedek kuvveti durumunda olduğu bir zamandı. Her iki ülke de, Avrupa'ya hammadde sağlıyordu ve aynı zamanda, Avrupa'nın sanayi ürünlerinin satışı için pazar görevini yerine getiriyordu. Bu yüzden, o sıralarda her iki ülke de, şu ya da bu biçimde, Avrupa'da yürürlükte olan düzenin temel direği durumundaydı.

Bugün durum ne kadar farklıdır! Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya olan göç, bu ülkede tarımın büyük bir gelişme göstermesini sağlamış, bu gelişme, rekabet yoluyla, Avrupa'daki büyük ve küçük toprak mülkiyetini temellerinden sarsmıştır. Ayrıca, bu göç, Birleşik Devletler'in muazzam sanayi kaynaklarını, kısa zamanda, Avrupa'nın ve özellikle İngiltere'nin bugüne kadar sanayide sürdürdüğü tekelini sarsacak bir ölçüde ve büyük bir enerjiyle işletmesini de mümkün bir duruma getirmiştir. Bu her iki durum, Amerika'nın kendisine devrimci nitelikte bir etki yapmaktadır. Politik yapının tümünün temelini meydana getiren küçük ve orta çiftçilerin toprak mülkiyeti, dev tarım işletmelerinin rekabeti karşısında adım adım çöküyor; aynı zamanda, sanayi bölgelerinde ilk defa olarak, yığın halinde proletarya ve sermayenin müthiş bir temerküzü görülüyor.

Ya Rusya! 1848 - 49 Devrimi sırasında, sadece Avrupalı prensler değil, Avrupalı burjuvalar da, henüz uyanmakta olan proletaryanın elinden kurtuluş yolunu Rus müdahalesinde bulmuşlardı. Çar, Avrupa gericiliğinin başı ilân edilmişti; bugün, o, Gatchina'da devrimin bir esiridir ve Rusya, Avrupa'daki devrimci eylemin öncüsüdür.

Komünist Manifestosu'nun amacı, modern bur-

juva mülkiyetinin yaklaşmakta olan *kaçınılmaz* çöküşünü ilân etmekti. Ama Rusya'da hızla gelişen kapitalist vurgunculuk ve henüz gelişmeye başlayan burjuva toprak mülkiyeti karşısında, toprağın yarısından fazlası üzerinde köylülerin ortak mülkiyetini görüyoruz. Şoru şudur: Oldukça sarsılmış olduğu halde, yine de toprak üzerinde ilkel ortak mülkiyetin bir biçimi olan Rus *obshchina*'sı*, doğrudan doğruya ileri komünist ortak mülkiyet biçimine geçebilir mi? Yoksa tersine, önce Batı'nın tarihî evrimini meydana getiren çözülme sürecinin aynını mı izlemelidir?

Bu soruya bugün verilmesi mümkün tek karşılık şudur: Eğer Rus Devrimi, Batı'da bir proleter devriminin başlangıç işareti olursa, ve böylece bu iki devrim birbirlerini tamamlarlarsa, bugünkü Rus ortak toprak mülkiyeti, komünist bir gelişmenin başlangıç *noktası olabilir.*

Karl Marx *F. Engels*

Londra, 21 Ocak 1882

1883 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ

NE YAZIK Kİ, bu basımın önsözünü tekbaşıma imzalamak zorundayım. Marx, Avrupa ve Amerika işçi sınıfının kendisine herkesten çok borçlu bulunduğu bu insan, şimdi Highgate mezarlığında yatıyor; ve mezarının üstünde baharın ilk çimenleri yeşermektedir. Onun ölümünden sonra Manifest'in yeniden gözden geçirilmesi ya da tamamlanması ar-

* *Obshchina :* Eşitlikçi ilkel köy topluluğu.

tık hiç düşünülemez. Onun için burada şu noktaları belirtmeyi daha da gerekli görüyorum:

Bütün Manifest boyunca görülen temel fikir— her tarih döneminin *ekonomik üretiminin* ve zorunlu olarak bundan çıkan toplumsal biçimlenmenin, o dönemin politik ve düşünce tarihinin temelini teşkil ettikleri, ve bunun sonucu olarak, (ilkel komünal toprak mülkiyetinin ortadan kalkmasından buyana) bütün tarihin sömürülen ile sömüren, egemen olan ile egemen olmayan sınıfların toplumsal gelişmenin çeşitli aşamalarındaki mücadelelerinin, yani sınıf *mücadelelerinin tarihi olduğu;* fakat bu mücadelenin şimdi ulaştığı aşamada, sömürülen ve ezilen sınıfın (proletaryanın), aynı zamanda bütün toplumu sömürüden, ezilmeden ve sınıf mücadelelerinden nihaî olarak kurtarmadan, kendini sömüren ve ezen sınıftan (burjuvaziden) kurtaramıyacağı fikri— bu temel fikir, sadece ve tekbaşına Marx'a aittir.*

Bunu birçok kez belirttim, ama şimdi artık bunun Manifest'in önsözünde de yazılı bulunması gereklidir.

F. Engels

Londra, 28 Haziran 1883

* Manifesto'nun ingilizce çevirisine yazdığım önsözde şöyle dedim: «Kanımca, Darwin'in teorisi biyoloji için ne yapmışsa, tarih için onu yapacak olan bu önermeye, 1845'ten önce her ikimiz de yavaş yavaş yaklaşmaktaydık. Benim tekbaşıma, bu önermeye doğru ne kadar ilerlemiş olduğumu en iyi olarak *İngiltere'de şçi Sınıfının Durumu* adlı eserim gösterir. Ancak, 1845 ilkbaharında, Brüksel'de Marx'la tekrar buluştuğum zaman, o bu önermeyi, hemen hemen yukarıda belirttiğim kadar açık bir şekliyle önüme serdi.» [*1890 tarihli almanca baskıya Engels'in notu.*]

MANİFESTO, başlangıçta sadece Almanları içine alan, daha sonra uluslararası nitelik kazanan, ve, 1848'den önce Kıta Avrupa'sına hâkim olan politik şartlarda, kaçınılmaz olarak gizli çalışan bir derneğin, Komünist Ligası adındaki bir işçi örgütünün platformu olarak yayınlandı. Liga'nın Kasım 1847-de* yapılan bir kongresinde, Marx ve Engels'e tam bir teorik ve pratik parti programını basılmak üzere hazırlamaları görevi verilmişti. Almanca yazılan metin, Ocak 1848'de, 24 Şubat 1848 Fransız devriminden birkaç hafta önce Londra'da baskıya verildi. Haziran 1848 ayaklanmasından az önce, Paris'te bir fransızca çevirisi yayınlandı. Bn. Helen Macfarlane'in yaptığı ilk ingilizce çeviri, Julian Harney'in «Red Republican» adlı dergisinde 1850 tarihinde Londra'da yayınlandı. Danimarka ve Polonya dillerinde de birer baskısı yapılmıştır.

Haziran 1848 Paris ayaklanmasının, proletarya ile burjuvazi arasındaki bu ilk büyük savaşın, yenilgiye uğraması, Avrupa işçi sınıfının sosyal ve politik amaçlarını bir süre için tekrar arka plana itti. O zamandan buyana, iktidar için mücadele, Şubat Devriminden önce olduğu gibi, yine mülk sahibi sınıfın farklı kesimleri arasında oluyordu; işçi sınıfı, politik bakımdan, bir soluk alabilme mücadelesine ve orta sınıf radikallerinin aşırı sol kanadı durumuna indirgenmişti. Bağımsız proletarya hareketleri nerede canlılık belirtileri gösterdiyse, amansız bir biçimde bastırıldı. Nitekim, Prusya polisi, Komünist Ligası'nın o sırada Köln'de bulunan Merkez Kurulunu meydana çıkardı. Üyeler tutuk-

* [Londra'da.]

landılar ve, onsekiz ay süren bir hapislikten sonra, Ekim 1852'de yargılandılar. Bu ünlü «Köln Komünist Yargılaması» 4 Ekim'den 12 Kasım'a kadar sürdü; tutuklulardan yedisi, üç ilâ altı yıl arasında değişen kalebentlik cezalarına çarptırıldılar. Liga, bu karardan hemen sonra, geri kalan üyeleri tarafından resmen dağıtıldı. Manifesto'ya gelince, bundan böyle, unutulmaya mahkûm edilmişe benziyordu.

İşçi sınıfı egemen sınıflara karşı yeni bir taarruz için yeterli gücü tekrar kazandığı zaman, Enternasyonal İşçi Birliği doğdu. Ancak, Avrupa ve Amerika'nın bütün militan proletaryasını birleştirme özel amacıyla kurulan bu birlik, Manifesto'da konulmuş olan ilkeleri hemen ilân edemedi. Enternasyonal, İngiliz işçi sendikalarının, Fransa, Belçika, İtalya ve İspanya'daki Proudhon taraftarlarının ve Almanya'daki Lassalle'cilerin* kabul edebileceği kadar geniş bir program ortaya koymak zorundaydı. *Bütün partileri tatmin edecek* biçimde böyle bir programı kaleme alan Marx, birlikte eylem ve karşılıklı tartışma sonucunda mutlaka doğacak olan, *işçi sınıfının* entellektüel gelişmesine tam olarak güveniyordu. Sermayeye karşı yürütülen mücadele içinde karşılaşılan olaylar ve durumlar, zaferlerden çok yenilgiler, her derde deva harcıâlem fikirlerin yetersizliğini insanlara mutlaka öğretecek ve işçi sınıfının gerçek kurtuluş şartlarının tam bir kavranışını hazırlayacaktı. Ve, Marx haklıydı. Enternasyonal, 1874'de dağıldığı zaman, işçileri, 1864'de olduklarından çok farklı bir bilinç düzeyinde insan-

---

* Lassalle, bize her zaman kendini bir Marx «taraftarı» olarak tanıttı ve o, bu sıfatıyla Manifesto'ya bağlıydı. Ancak halk önünde yaptığı konuşmalarda (1862-64), o, devlet kredileriyle desteklenen kooperatif atelyelerin kurulmasını istemekten öte gitmiş değildir. [*Engels'in notu.*]

lar olarak bıraktı. Fransa'da Proudhon'culuk, Almanya'da Lasselle'cilik ölmekteydi ve tutucu İngiliz sendikaları bile, uzun zamandır, çoğu Enternasyonal'le ilişkilerini kestikleri halde, geçen yıl Swansea'de, başkanlarının, onlar adına, «Kıta sosyalizmi bizim için korkunçluğunu kaybetmiştir» diyebileceği noktaya doğru yavaş yavaş ilerlemekteydiler. Gerçekten, Manifesto'nun ilkeleri bütün ülkelerin işçileri arasında oldukça yaygınlaşmıştı.

Manifesto, böylece yeniden ön plana çıktı. Almanca metin 1850'den buyana İsviçre'de, İngiltere'de ve Amerika'da birkaç kez basıldı. 1872'de Newyork'ta ingilizceye çevrilerek «Woodhull and Claflin's Weekly»de yayınlandı. Bu ingilizce metinden yapılan bir fransızca çevirisi de Newyork'ta *Le Socialiste*'te çıktı. O zamandan buyana, Amerika'da, az ya da çok kırpılmış olarak, en az iki ingilizce çevirisi daha yayınlanmış bulunuyor. Bunlardan biri İngiltere'de yeniden basılmıştır. Bakunin'in yaptığı ilk rusça çeviri 1863 sıralarında, Hersen'in Cenevre'deki *Kolokol* ofisinde, kahraman Vera Zasulich*-in yaptığı ikinci çeviri de 1882'de yine Cenevre'de basıldı. Kopenhag'da, 1885'de yapılan Danimarka dilinde yeni bir baskısı *Social-demokratisk Bibliothek*'te; Paris'te, 1886'da yapılan yeni bir fransızca çevirisi *Le Socialiste*'te bulunabilir. Bu ikincisinden, ispanyolca çevirisi hazırlandı ve 1886'da Madrit'te yayınlandı. Almanca yeni baskılarını saymıyacağım, en az oniki kadar var. Birkaç ay önce İstanbul'da yayınlanması gereken ermenice çevirisi gün ışığına çıkamadı; çünkü öğrendiğimize göre,

* Daha sonraları Engels'in kendisi *Internationales aus dem Volksstaat* (1871-75), Berlin, 1894, yayınlanan «Rusya'da Sosyal İlişkiler» adlı yazısında, hakiki çeviricinin G.V. Plekhanov olduğuna haklı olarak işaret etmiştir.

yayınevi *sahibi, üzerinde Marx'ın adı* bulunan bir kitabı çıkarmaktan korkmuş; çevirici de kitabın kendi adıyla *yayınlanması teklifini reddetmiş.* Başka dillere yapılan çevirileri duydum, fakat görmedim. Böylelikle, Manifesto'nun tarihi, *oldukça doğru bir* şekilde, modern işçi sınıfı hareketinin tarihini yansıtır; bugün o, hiç şüphe yok ki, bütün sosyalist literatürün en yaygın, en uluslararası ürünü, Sibirya'dan Kaliforniya'ya kadar milyonlarca işçinin ortak platformudur.

Ama, yazıldığı zaman biz ona *Sosyalist* Manifesto diyemezdik. 1847'de, sosyalist denilince, bir yanda çeşitli ütopyacı sistemlerin savunucuları olan ve her ikisi de mezheplerden ibaret olma durumuna indirgenen ve gittikçe ölmekte olan, İngiltere'deki Owen'ciler, Fransa'daki Fourier'ciler; öte yanda, her türlü marifetçilikle sermayeye ve kâra hiçbir zarar vermeden her türlü sosyal bozukluğu *tamir edeceğini* ilân eden sosyal şarlatanlar, her iki halde de işçi sınıfı hareketi dışında olan ve «eğitilmiş» sınıflardan medet uman kimseler anlaşılıyordu. İşçi sınıfının, politik devrimlerin yetersizliğine inanmış ve toptan bir sosyal değişmenin zorunluluğunu ilân etmiş olan herbir kesimi kendisine komünist diyordu. Bu kaba, yontulmamış, tamamen işgüdüye dayanan bir çeşit *komünizmdi;* ama yine de en önemli noktaya değiniyordu ve işçi sınıfı arasında, Fransa'da Cabet'in, Almanya'da Weitling'in ütopyacı komünizmini doğurmaya yetecek kadar güçlüydü. Böylece, 1847'de, sosyalizm bir orta sınıf hareketi, komünizm bir işçi sınıfı hareketiydi. Sosyalizm, hiç değilse Kıta Avrupa'sında, «saygıdeğer»di; komünizm bunun tam tersi durumdaydı. Biz, ta o zamandan «işçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olmalıdır» anla-

yışında olduğumuzdan, bu iki addan hangisini alacağımız konusunda bir tereddüdümüz yoktu. Üstelik, o zamandan buyana, bu adı her zaman benimsedik.

Manifesto ortak eserimiz olduğu için, kendimi, onun çekirdeğini meydana getiren temel önermenin Marx'a ait olduğunu belirtmek zorunda hissediyorum. Bu önerme şudur: Her tarih döneminde, egemen olan iktisadî üretim ve mübadele biçimi ve ondan zorunlu olarak doğan sosyal örgütlenme, o dönemin üzerine kurulu olduğu temeli meydana getirir; ve o dönemin politik ve düşünce tarihi, ancak bu temele dayanarak açıklanabilir; dolayısıyla, insanlığın bütün tarihi (toprakta ortak mülkiyete dayanan ilkel kabile toplumunun dağılmasından buyana), sınıf mücadelelerinin, sömüren ile sömürülen, ezen ile ezilen sınıflar arasındaki mücadelelerin tarihidir; bu sınıf mücadeleleri tarihi, bir evrimler dizisi meydana getirir ki, bu evrimler dizisi içinde bugün, sömürülen ve ezilen sınıfın —proletaryanın— sömüren ve ezen sınıftan —burjuvaziden— kurtuluşunu, aynı zamanda ve nihaî olarak toplumun tümünü sömürülmekten, ezilmekten, sınıf ayrılıklarından ve sınıf mücadelelerinden kurtarmaksızın elde edemiyeceği bir aşamaya ulaşmıştır.

Kanımca, Darwin'in teorisi biyoloji için ne yapmışsa, tarih için onu yapacak olan bu önermeye, 1845'ten önce her ikimiz de yavaş yavaş yaklaşmaktaydık. Benim tekbaşıma, bu önermeye doğru ne kadar ilerlemiş olduğumu en iyi olarak «İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu»* adlı eserim gösterir. An-

* «1844'de İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu (Condition of the Working Clas in England)», Friedrich Engels. Çeviren: Florence K. Wischnewetzky, New York. Lovell-London. W. Reeves. 1888. [*Engels'in notu.*]

cak, 1845 ilkbaharında; Brüksel'de Marx'la tekrar buluştuğum zaman, o bu önermeyi, hemen hemen yukarıda belirttiğim kadar açık bir şekliyle önüme serdi.

1872 tarihli almanca baskıya birlikte yazmış olduğumuz önsözden aşağıdaki parçayı aktarıyorum:

«Son yirmibeş yıl içinde, şartlardaki değişmelere rağmen, Manifest'te geliştirilmiş olan temel ilkeler ana çizgileriyle bugün de doğrudur. Şu ya da bu ayrıntı daha doğru bir hale getirilebilir. Manifest'te açıklandığı gibi, bu temel ilkelerin pratikte kullanılması, her yerde ve her zaman tarihî durumlara bağlıdır; onun için, II. bölümün sonunda ileri sürülen devrimci tedbirlere özel bir ağırlık verilmemelidir. O kısım bugün birçok bakımlardan başka türlü ifade edilebilirdi. Modern sanayinin son yirmibeş yıl içindeki hızlı gelişmesi ve onunla birlikte işçi sınıfı partisinin gelişen örgütlenmesi; Şubat Devriminin, ve ondan daha önemlisi, ilk defa olarak proletaryanın politik egemenliği iki ay elinde tutmuş olduğu Paris Komünü'nün pratik tecrübeleri karşısında, bu programın bazı ayrıntıları artık eskimiştir. Paris Komünü, özellikle bir şeyi, «işçi sınıfının hazır bir devlet mekanizmasını eline geçirip onu kendi amaçları için kullanmakla yetinemiyeceğini» ispat etmiştir. (Bakınız: *Fransa'da İç Savaş; Enternasyonal İşçi Birliği Genel Konseyinin Çağrısı*, Londra, Truelove, 1871, s. 15; burada, bu nokta daha da geliştirilmiştir.) Ayrıca, sosyalist literatürün eleştirisinin, ancak 1847'ye kadar olanı içine aldığı için, eksikleri vardır; aynı şekilde, çeşitli muhalefet partileri karşısında komünistlerin tutumuna ait görüşler (bölüm IV), genel çizgileriyle bugün de doğru olmasına rağmen, politik durum tamamen değiştiği ve tarihî ge-

lişme o bölümde sayılan partileri ortadan kaldırdığı için, uygulamada artık eskimiştir.

«Bununla birlikte, Manifest, kendimizde değiştirmeye hak bulmadığımız tarihî bir belgedir.»

Bu çeviri, Marx'ın Kapital'inin büyük kısmının çeviricisi Bay Samuel Moore tarafından yapılmıştır. Birlikte gözden geçirdik ve bazı tarihî ince noktaları açıklayan birkaç not ekledik.

Friedrich Engels

Londra, 30 Ocak 1888

1890 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ

YUKARIDAKİ METİN* yazıldığından buyana, Manifesto'nun yeni bir almanca baskısının yapılması zorunlu hale gelmiş ve Manifesto'ya burada pek çok şeyin kaydedilmesi gerekli olmuştur.

İkinci bir rusça çeviri —Vera Zasulich'in çevisi— Cenevre'de 1882'de basıldı; bu baskıya önsözü Marx ve ben birlikte yazdık. Yazık ki, bunun orijinal almanca metni kaybolmuştur; bundan dolayı, metni hiçbir şekilde değiştirmeden rusçadan çevirmem gerekiyor.** Bu önsözde şöyle deniyor:

«*Komünist Partisi Manifestosu*'nun, Bakunin tarafından yapılan ilk rusça çevirisini altmışların başında *Kolokol* yayınevi yayınladı. O sıralarda Batı, Manifesto'nun rusça baskısını sadece edebî bakım-

* Engels'in 1883 tarihli almanca baskıya yazdığı önsöz.

** Manifesto'nun rusça baskısına Marx ve Engels'in yazmış oldukları önsözün kayıp almanca metni bulunmuştur; Moskova'da Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nde saklanmaktadır.

dan ilginç bir metin olarak görüyordu. Böyle bir görüş, bugün imkânsızdır.

«O sıralarda (Aralık 1847) proletarya hareketinin, henüz ne kadar sınırlı bir alanı kapsadığını, Manifesto'nun son bölümü açıkça gösterir. Bu bölümde, komünistlerin çeşitli ülkelerdeki çeşitli muhalefet partileri karşısındaki durumları incelenmiştir. Bu bölümde, Rusya ve Birleşik Devletler yer almaz. O zaman, Birleşik Devletler, Avrupa'nın artı - proleter gücünü göçler yoluyla emerken, Rusya'nın bütün Avrupa gericiliğinin son büyük yedek kuvveti durumunda olduğu bir zamandı. Her iki ülke de, Avrupa'ya hammadde sağlıyordu ve aynı zamanda, Avrupa'nın sanayi ürünlerinin satışı için pazar görevini yerine getiriyordu. Bu yüzden, o sıralarda her iki ülke de, şu ya da bu biçimde, Avrupa'da yürürlükte olan düzenin temel direği durumundaydı.

«Bugün durum ne kadar farklıdır! Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya olan göç, bu ülkede tarımın büyük bir gelişme yapmasını sağlamış, bu gelişme, rekabet yoluyla, Avrupa'daki büyük ve küçük toprak mülkiyetini temellerinden sarsmıştır. Ayrıca, bu göç Birleşik Devletler'in muazzam sanayi kaynaklarını, kısa zamanda, Avrupa'nın ve özellikle İngiltere'nin bugüne kadar sanayide sürdürdüğü tekelini sarsacak bir ölçüde ve büyük bir enerjiyle işletmesini de mümkün bir duruma getirmiştir. Bu her iki durum, Amerika'nın kendisine devrimci nitelikte bir etki yapmaktadır. Politik yapının tümünün temelini meydana getiren küçük ve orta çiftçilerin toprak mülkiyeti, dev tarım işletmelerinin rekabeti karşısında adım adım çöküyor; aynı zamanda, sanayi bölgelerinde ilk defa olarak, yığın halinde proletarya ve sermayenin müthiş bir temerküzü görülüyor.

«Ya Rusya! 1848-49 Devrimi sırasında, sadece *Avrupalı prensler değil, Avrupalı burjuvalar* da, henüz uyanmakta olan proletaryanın elinden kurtuluş yolunu Rus müdahalesinde *bulmuşlardı. Çar*, Avrupa gericiliğinin başı ilân edilmişti; bugün o, Gatchina'da devrimin bir esiridir, ve Rusya, Avrupa'daki devrimci eylemin öncüsüdür.

«*Komünist Manifestosu'nun amacı, modern* burjuva mülkiyetinin yaklaşmakta olan kaçınılmaz çöküşünü ilân etmekti. Ama, Rusya'da hızla gelişen kapitalist vurgunculuk ve henüz gelişmeye başlayan burjuva toprak mülkiyeti karşısında, toprağın yarısından fazlası üzerinde köylülerin ortak mülkiyetini görüyoruz. Soru şudur: Oldukça sarsılmış olduğu halde, yine de toprak üzerinde ilkel ortak mülkiyetin bir biçimi olan Rus *obschina*'sı, doğrudan doğruya ileri komünist ortak mülkiyet biçimine geçebilir mi? *Yoksa tersine, önce* Batı'nın tarihî evrimini meydana getiren çözülme sürecinin aynını mı izlemelidir?

«Bu soruya bugün verilmesi mümkün tek karşılık şudur: Eğer Rus devrimi, Batı'da bir proleter devrimin başlangıç işareti olursa, ve böylece bu iki devrim birbirlerini tamamlarlarsa, bugünkü Rus ortak toprak mülkiyeti, komünist bir gelişmenin başlangıç noktası olabilir.

Karl Marx, Friedrich Engels

Londra, 21 Ocak 1882»

Aşağı yukarı aynı tarihte, Cenevre'de Polonya dilinde yeni bir baskısı çıktı: *Manifest Komunistyczny.*

Daha sonra, 1885'te, Kopenhag'da *Social-demokratisk Bibliothek*'te Danimarka dilinde yeni bir çevirisi *yayınlandı.* Ne yazık ki, bu çeviri eksiktir; çe-

viriciye güçlük çıkarmışa benzeyen bazı parçalar atlanmıştır, ayrıca şurada burada dikkatsizlik işaretleri *göze* batmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, eğer çevirici biraz kendini zorlamış olsaydı, çeviri mükemmel olabilirdi.

Yeni bir fransızca çevirisi 1885'te Paris'te *Le Socialiste*'te çıktı; bugüne kadar basılanların en iyisidir.

Bu çeviriden, aynı yıl içinde ispanyolcaya yapılan bir çevirisi Madrit'te *El Socialista*'da çıktı, sonra da bir broşür olarak yayınlandı: *Manifiesto del Partido Comunista,* por Carlos, Marx, F. Engels, Madrid, Administracion de *El Socialista*, Hernén Cortés, 8.

İlgi çekici bir olay olarak, 1887'de ermenice bir çevirisinin İstanbul'daki bir yayınevine verilişinden söz edeyim. Yayınevi sahibinde, üzerinde Marx'ın adı bulunan bir kitabı *yayınlayacak yürek yoktur*; çeviriciye kitaba kendi adının konmasını teklif ediyor, ama çevirici bunu reddediyor.

Az ya da çok yanlışlarla dolu Amerikan çevirilerinden birinin, hemen arkasından da bir ikincisinin İngiltere'de yayınlanmasından sonra, nihayet doğru bir çeviri 1888'de yayınlandı. Dostum Samuel Moore'un yaptığı bu çeviriyi, baskıya gönderilmeden önce birlikte gözden geçirdik. Bu çeviri şu başlığı *taşır: Manifesto of* the *Communist* Party, by Karl Marx and Frederick Engels. Authorised English Translation, edited and annotadet by Frederick Engels, 1888. London, William Reeves, 185 Fleet Et., E. C. Bu baskıda yer alan notların bazılarını elinizdeki baskıya da ekledim.

Manifesto'nun kendine özgü bir tarihi vardır. Çıktığında, bilimsel sosyalizmin, *o* sıralarda *hiç* de kalabalık olmayan öncüsü tarafından, heyecanla be-

nimsenmesinden sonra. Paris işçilerinin 1848 Haziran'ındaki yenilgisiyle başlayan gerici akım tarafından arka plana itildi, ve nihayet Kasım 1852'de Köln Komünistleri'nin hüküm giymesiyle, «kanuna uygun. olarak» aforoz edildi. Böylece. Şubat Devrimiyle başlayan işçi hareketinin sahneden çekilmesiyle birlikte, Manifesto da arka planda kaldı.

Avrupa işçi sınıfı, egemen sınıfların iktidarına karşı yeni bir taarruz için yeterli gücü tekrar kazandığı zaman, Enternasyonal İşçi Birliği doğdu. Birliğin amacı, Avrupa ve Amerika'nın bütün militan işçi sınıfını *tek bir* dev ordu halinde birleştirmekti. Bu yüzden, Manifesto'da konulan ilkelerden *hareket edemezdi.* İngiliz işçi sendikalarına, Fransız, Belçikalı, İtalyan ve İspanyol Proudhon'culara ve Alman Lassalle'cilere* kapıyı kapamayan bir programa sahip olmak zorundaydı. Bu programı —Enternasyonalin Kurallarına Giriş'i— Marx, Bakunin'in ve Anarşistlerin bile takdir ettiği, usta kalemiyle yazdı. Manifesto'da belirtilen fikirlerin eninde sonunda kazanacağı zafer için Marx, sadece ve sadece işçi sınıfının birlikte eylem ve tartışmadan doğacak olan, entellektüel gelişmesine tam olarak güveniyordu. Sermayeye karşı yürütülen mücadele içinde karşılaşılan olaylar ve durumlar. zaferlerden çok yenilgiler, her derde deva harcıâlem fikirlerin yetersizliğini insanlara mutlaka öğretecek ve işçi sınıfının gerçek kurtuluş şartlarının tam bir kavranışını hazırlayacaktı. Ve, Marx haklıydı. 1874'de Enternasyonal dağıldığı zaman, işçi sınıfı, 1864'de Enternasyonal'in kurulduğu zamanki

* Lassalle'ın kendisi bize, her zaman Marx'ın «tilmizi» olduğunu iddia etmiş ve Manifesto'nun çizgisini bu sıfatla benimsemiştir. Onun, devlet kredileriyle desteklenen üretim kooperatifleri talebinden öteye gidemiyen ve bütün *işçi* sı-

işçi sınıfından tamamen farklıydı. Lâtin ülkelerinde Proudhon'culuk ve Almanya'da Lasselle'cilik ölmekteydi, ve. aşırı tutucu İngiliz sendikaları bile, 1887'de yapılan Swansea kongresinde, başkanlarının onlar adına. «Kıta sosyalizmi bizim için korkunçluğunu kaybetmiştir» diyeceği noktaya doğru yavaş yavaş ilerlemekteydi. Oysa 1887'de Kıta sosyalizmi hemen hemen *Manifesto*'da ilân edilen teoriden ibaretti. Böylelikle. *Manifesto*'nun tarihi. oldukça doğru bir şekilde. 1848'den buyana modern işçi sınıfının tarihini yansıtır. Bugün hiç şüphe yok ki, o. bütün sosyalist literatürün en yaygın, en uluslararası ürünü, Sibirya'dan Kaliforniya'ya kadar bütün ülkelerin milyonlarca işçisinin ortak platformudur.

Yine de, yazıldığı zaman biz ona *Sosyalist* Manifesto diyemezdik. 1847'de, iki tip insan sosyalist sayılıyordu. Bir yanda, *çeşitli ütopyacı sistemlerin* taraftarları; özellikle o tarihte her ikisi de mezheplerden ibaret olma durumuna indirgenen ve yavaş yavaş ölmekte olan, İngiltere'de Owen'ciler, Fransa'da Fourier'ciler; öte yanda, sosyal bozuklukları, her derde deva çeşitli ilâçlarla ve ufak tefek tamirlerle, sermayeye ve kâra hiç zarar vermeden, gidermek isteyen çeşitli sosyal şarlatanlar. Bunlar her iki halde de, işçi sınıfı hareketi dışında olan ve daha çok «*eğitimden* geçmiş» sınıfların desteğinden medet uman kimselerdi. İşçi sınıfının, toplumun köklü bir dönüşümünü isteyen, politik devrimlerin yeterli olmadığına inanan kesimi, kendisine *komünist* diyordu. Bu, henüz yontulmamış, sadece içgüdüden gelme ve çoğu zaman oldukça kaba bir komünizmdi.

nıfını devlet yardımından yana olanlarla, kendi kendinden yana yardımdan yana olanlar şeklinde ikiye bölen taraftarları için durum bambaşkadır. [*Engels'in notu.*]

Ama, Fransa'da Cabet'nin «İkarya» komünizmi ve Almanya'da Weitling Komünizmi gibi, iki ütopik komünizm sistemini doğuracak kadar güçlüydü. 1847'de sosyalizm bir burjuva hareketini, komünizm bir işçi sınıfı hareketini ifade ediyordu. Sosyalizm, hiç değilse Kıta Avrupasında, oldukça saygıdeğerdi; komünizm ise bunun tam tersi bir durumdaydı. Biz ta o zamandan, «işçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olmalıdır,» fikrini savunduğumuzdan, bu iki addan hangisini seçeceğimiz konusunda tereddüdümüz yoktu, o zamandan buyana bu adı reddetmeyi düşünmüş de değiliz.

«Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz!» Kırkiki yıl önce, proletaryanın kendi öz istekleriyle ortaya çıktığı ilk Paris Devrimi arefesinde, dünyaya bu sözü ilân ettiğimiz zaman, bize çok az ses karşılık verdi. Ancak, 28 Eylül 1864'de, Batı Avrupa ülkelerinin çoğunun proleterleri, parlak bir anıya sahip olan Enternasyonal İşçi Birliği'nde elele verdiler. Enternasyonalin ancak dokuz yıl yaşadığı doğrudur. Ama, onun yarattığı, bütün ülkelerin proleterlerinin ebedî birliği hâlâ canlıdır ve her zamandan daha güçlüdür. Bunun en iyi kanıtı bugünkü durumdur. Çünkü bugün, ben bu satırları yazarken, Avrupa ve Amerika proletaryası, ilk defa, *tek* bir ordu halinde, *tek* bir bayrak altında ve *tek* bir hedef için seferber olan savaş kuvvetlerini gözden geçiriyor: Bu hedef; Enternasyonal'in 1866'daki Cenevre kongresinde ve ayrıca 1889'daki Paris İşçi Kongresi'nde kabul edildiği üzere, kanun yoluyla sağlanacak olan sekiz saatlik işgünüdür. Ve bugünün manzarası, bütün ülkelerin işçilerinin gerçekten birleşmiş oldukları gerçeğine, bütün ülkelerin kapitalistlerinin ve toprak sahiplerinin gözlerini açacaktır.

Bunu kendi gözleriyle görebilmesi için, şu anda Marx yanımda olabilseydi!

F. Engels

Londra, 1 Mayıs 1890

1892 TARİHLİ POLONYA DİLİNDEKİ BASKIYA ÖNSÖZ

KOMÜNİST MANİFESTOSU'nun Polonya dilindeki yeni bir baskısına ihtiyaç duyulması, çeşitli düşüncelere yolaçmaktadır.

Her şeyden önce, Manifesto'nun Avrupa Kıtasında büyük sanayinin gelişmesinin bir göstergesi haline gelmiş olması dikkate değer. Belli bir ülkede büyük sanayinin gelişmesine orantılı olarak, o ülkenin işçileri arasında, mülk sahibi sınıflar karşısında işçi sınıfının durumu konusunda aydınlanma isteği yaygınlaşır; işçiler arasında sosyalist hareket yaygınlaşır ve Manifesto'ya olan talep artar. Böylelikle, sadece işçi hareketinin durumu değil, büyük ölçüdeki üretimin gelişme derecesi de, oldukça doğru bir biçimde, Manifesto'nun o ülkede, o ülkenin dilindeki nüshalarının sayısıyla ölçülebilir.

Bu yüzden, Polonya dilindeki yeni baskı, Polonya sanayisinde önemli bir ilerlemeyi gösterir. Bir önceki baskısı on yıl önce yayınladığına göre, bu ilerleme konusunda hiç şüphe yoktur. Rus Polonyası, Kongre Polonyası, Rus İmparatorluğunun büyük sanayi bölgesi durumuna gelmiştir. Rusya'nın büyük sanayisi, bir kısmı Finlandiya Körfezi çevresinde, öteki bir kısmı merkezde (Moskova'da ve Vladimir'de), bir üçüncü kısmı Karadeniz ve Hazer de-

nizi kıyılarında ve öteki bazı kısımları başka yerlerde olmak üzere, dağınık bir alana yayılmış olduğu halde, Polonya sanayisi oldukça küçük bir alanda toplanmıştır. Bu temerküz hem üstünlükler, hem de *eksiklikler taşımaktadır*. Rekabet halindeki Rus sanayicileri, Polonyalıları ruslaştırma konusundaki şiddetli arzularına rağmen, Polonya'ya karşı koruyucu gümrük uygulamasını istedikleri zaman, bu üstünlükleri kabul etmiş oldular. Eksiklikler —Polonya *sanayicileri* ve *Rus hükümeti* açısından sakıncalar— Polonya işçileri arasında sosyalist düşüncenin hızla yayılmasında ve Manifesto için artan talepte *görüldü*.

Fakat Polonya sanayisinin Rusya'nınkinden daha hızlı gelişmesi, Polonya halkının tükenmek bilmez hayatiyetinin yeni bir kanıtıdır ve yaklaşmakta olan ulusal kurtuluşun yeni bir güvencesidir. Bağımsız, güçlü bir Polonya'nın yeniden kurulması, sadece Polonyalıları değil, hepimizi ilgilendiren bir meseledir. Avrupa uluslarının gerçek bir uluslararası işbirliği, bu ulusların herbirinin kendi yurdunda tam özerkliğe sahip olmasıyla kurulabilir. Proletaryanın bayrağı altında yapıldığı halde, sonuçta, proleter savaşçıların sadece burjuvazinin işini görmelerini sağlayan 1848 *Devrimi*, aynı zamanda, devrimin vasiyetini yerine getiren Louis Bonaparte ve Bismarck eliyle İtalya'nın, Almanya'nın ve Macaristan'ın bağımsızlığını sağladı; ama, 1792'den buyana bu üç ülkenin hepsinden çok devrim için çalışan Polonya, 1863'te kendisinden on defa daha büyük Rus kuvvetleri karşısında boyuneğdiğinde kendi imkânlarına terkedildi. Soylular, Polonya'nın bağımsızlığını ne koruyabildiler, ne de yeniden kazanabildiler; bugün burjuvazi için bu bağımsızlık, en azından önem-

sizdir. Oysa, Avrupa uluslarının ahenkli işbirliği için bu bağımsızlık zorunluluktur. Sadece genç Polonya proletaryası tarafından kazanılabilir ve sadece onun ellerinde güvenlik altında olabilir. Çünkü, Polonya işçileri kadar, bütün Avrupa *işçilerinin*, Polonya'nın bağımsızlığına ihtiyaçları vardır.

F. Engels

Londra, 10 Şubat 1892

1893 TARİHLİ İTALYANCA BASKIYA ÖNSÖZ

İTALYAN OKUYUCUYA

KOMÜNİST PARTİSİ *MANİFESTOSU*'nun yayınlanması tarihinin, biri Avrupa kıtasının, öteki Akdeniz'in merkezinde yer alan iki ulusun, bölünme ve çatışmalar yüzünden o zamana kadar yabancı boyunduruğu altına düşmüş olan iki ulusun, silâhlı ayaklanmaları olan *18 Mart 1848 Milano ve Berlin ihtilâlleriyle* aynı güne rastladığı söylenebilir. İtalya, Avusturya İmparatorluğuna tabi iken, Almanya, daha dolaylı olduğu halde daha az etkin olmayan Rus çarlarının egemenliği altına girdi. 18 Mart 1848'in *sonuçları, hem İtalya'yı, hem de Almanya'yı* bu utanç verici durumdan kurtardı; eğer 1848'den 1871'e kadar geçen zaman içinde bu iki büyük ulus yeniden kurulmuş, kendi başlarına buyruk olmuşlarsa, bunun nedeni, Karl Marx'ın söylediği gibi, 1848 *Devrimini bastıranların, her şeye rağmen*, kendi iradeleri dışında bu devrimin vasiyetini yerine getirmiş olmalarıdır.

Bu devrim, her yerde işçi sınıfının eseriydi; barikatları kuran ve devrimin bedelini kanıyla ödeyen

işçi sınıfının. Sadece Paris işçileri, hükümeti devirirken, açık bir şekilde burjuva rejmini devirme hedefine yönelmişlerdi. Fakat onlar, kendi sınıflarıyla burjuvazi arasındaki *ölüm - kalım savaşının bilincinde* oldukları halde, henüz, ne ülkenin ekonomik ilerlemesi, ne de Fransız işçi yığınının entellektüel gelişmesi, toplumun yeniden kuruluşunu sağlayacak aşamaya ulaşmıştı. Bundan ötürü, son çözümlemede, devrimin meyvalarını kapitalist sınıf topladı. Öteki ülkelerde; İtalya'da, Almanya'da, Avusturya'da, daha başından itibaren işçiler, burjuvaziyi iktidara getirmekten öte bir şey yapmadılar. Ama herhangi bir ülkede burjuvazinin egemenliği, millî bağımsızlık olmadan mümkün değildir. Bu bakımdan, 1848 Devrimi, arkasında o güne kadar birliğe ve özerkliğe sahip olmayan uluslara, İtalya'ya, Almanya'ya, Macaristan'a birlik ve özerklik *getirme görevini* yüklenmişti. Sıra Polonya'ya da gelecektir.

Böylelikle, 1848 Devrimi, sosyalist bir devrim değilse de, sosyalist devrim için yolu açmış, ortamı hazırlamıştır. Bütün ülkelerde büyük ölçüdeki sanayiye verilen hızla, burjuva rejimi son kırkbeş yıl içinde her yerde, sayıca kalabalık, toplu ve güçlü bir proletarya yaratmıştır. Dolayısıyla, Manifesto'nun diliyle, kendi mezar kazıcılarını yaratmıştır. Bütün ulusların özerkliği ve birliği sağlanmadan, proletaryanın *uluslararası* birliğini, ya da bu ulusların ortak hedeflere doğru barışçı ve bilinçli işbirliğini gerçekleştirmek mümkün olmayacaktır. 1848 sonrasının politik şartları altında, İtalyan, Macar, Alman, Polonyalı ve Rus işçilerin ortak uluslararası eylemini bir düşünün!

Bundan dolayı, *1848'de* verilen savaşlar boşuna değildir, o devrimci dönemden bizi ayıran kırkbeş

yıl da boşuna geçmemiştir. Meyvalar olgunlaşıyor. Benim bütün dileğim odur ki, Manifesto'nun *ilk yayını nasıl uluslararası devrimin bir habercisi olduysa*, bu italyanca çevirinin yayınlanışı da İtalyan proletaryasının zafer müjdecisi olsun.

Manifesto, kapitalizmin geçmişte oynadığı devrimci rolün tam hakkını verir. İtalya kapitalist ülkelerin ilkiydi. Feodal Ortaçağ'ın sona ermesinde ve modern kapitalist çağın açılışında dev bir şahsiyet belirir: Bir İtalyan olan ve Ortaçağ'ın son, modern çağın ilk ozanı, Dante. 1300'de olduğu gibi, yeni bir tarihî dönem yaklaşmaktadır. İtalya bize bu yeni çağın, proletarya çağının doğuşu saatını temsil edecek yeni Dante'yi de verecek mi?

Friedrich Engels

Londra, 1 Şubat 1893

AVRUPA'DA bir hayalet kolgeziyor — komünizm hayaleti. Eski Avrupa'nın bütün devletleri bu hayaleti defetmek için bir kutsal ittifak kurdular. Papa'yla Çar, Metternich'le Guizot, Fransız Radikalleriyle Alman polisinin casusları.

Nerededir o muhalefet partisi ki, iktidardaki hasımları tarafından komünistlikle suçlanmış olmasın? Ve, nerededir o muhalefet ki, daha ilerici muhalefet partilerine olsun, gerici hasımlarına olsun, komünizm damgasını gerisin geriye vurmaya kalkmasın?

Bundan iki sonuç çıkıyor:

I. Komünizm şimdiden bütün Avrupa devletleri tarafından büyük bir güç olarak tanınmaktadır.

II. Komünistlerin, bütün dünya önünde, görüşlerini, amaçlarını, eğilimlerini yazılı olarak açıkça ortaya koymaları ve bu komünizm hayaleti masalı-

na. Komünist Partisi'nin kendisinin yayınladığı bir manifesto ile son vermeleri zamanı çoktan gelmiş çatmıştır.

İşte bu amaçla, ayrı ayrı ulusların komünistleri Londra'da toplandılar ve aşağıdaki manifestoyu, İngiliz, Fransız, İtalyan, Flaman ve Danimarka dillerinde yayınlanmak üzere, kaleme aldılar.

I
BURJUVALAR VE PROLETERLER[1]

GÜNÜMÜZE KADAR bütün *toplumların tarihi*[2], sınıf mücadeleleri tarihidir.

Özgür insan ve köle, patrisyen ve pleb, senyör

[1] Burjuvazi ile kastettiğimiz, üretim araçlarının sahibi olan ve ücretli çalışmayı sömüren modern kapitalist sınıftır. *Proletarya ile kastettiğimiz, hiçbir üretim aracına sahip olmamaları* yüzünden yaşayabilmek için iş-güçlerini satmak zorunda olan modern emekçiler sınıfıdır. [*Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.*]

[2] Yani, *yazılı* tarih. 1847'de, toplumun tarih öncesi, yazılı tarihten önceki toplumsal örgütlenme, pek o kadar iyi bilinmiyordu. O tarihten sonra, Haxthausen [August von, 1792 - 1866] Rusya'da toprağın ortak mülkiyetinin varlığını keşfetti. Maurer [Georg Ludwin von] bütün Cermen kavimlerinin tarihî olarak geldikleri toplumsal temelin toprağın kollektif mülkiyeti olduğunu ispat etti, ve zamanla Hindistan'dan İrlanda'ya kadar [toprağın kollektif mülkiyetine dayanan] köy topluluklarının, toplumun ilkel biçimi olduğu keşfolundu. Nihayet Morgan [Lewis Henry, 1818 - 1881] *gens'in* yapısını ve *kabile* içindeki yerini keşfiyle, bu ilkel komünist toplumun iç örgütlenmesi, tipik biçimiyle gün ışığına çıkarıldı. Bu ilkel toplulukların dağılmasıyla, toplumun ayrı ayrı, ve sonunda birbirine karşı olan sınıflara bölünmesi başlıyor. Bu dağılma sürecini, *Der Ursprung der Familie, des Privateigenthums und des Staats* [«Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni», Sol Yayınları, Ankara 1967] 2. Baskı, Stuttgart, 1886 yayınında izlemeye çalıştım. [*Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.*]

ve serf, lonca ustası[3] ve lonca emekçisi — kısaca, ezen ile ezilen, sürekli bir çatışma halinde, bazan gizli, bazan açıkça, ya toplumun devrimci bir biçim değiştirmesiyle, ya da çatışan sınıfların birlikte çöküşüyle sonuçlanan, kesintisiz bir mücadele yürüttüler.

Tarihin daha önceki devirlerinde, hemen hemen her yerde, toplumun değişik düzenler halinde karmaşık bir kuruluşunu, sosyal hiyerarşinin çok basamaklı bir derecelenmesini bulmaktayız. Kadim Roma'da patrisyenleri, şövalyeleri, plebleri, köleleri görüyoruz; Ortaçağ'da senyörleri, vasalleri, lonca ustalarını, kalfaları, serfleri ve bu sınıflar içinde de ikinci derecede hiyerarşiler görüyoruz.

Feodal toplumun yıkıntılarından fışkıran çağdaş burjuva toplumu, sınıf çatışmalarını ortadan kaldırmamıştır. Yaptığı şey, sadece, eski sınıfların yerine yeni sınıfları, yeni sömürü şartları, yeni mücadele biçimleri koymak olmuştur.

Bununla birlikte, çağımızın, burjuvazi çağının, ayırdedici özelliği, sınıf çatışmalarını basitleştirmiş olmasıdır. Bir tüm olarak toplum, gittikçe artan bir şekilde, iki büyük düşman kampa, birbiriyle tam karşıt durumda iki büyük sınıfa bölünmektedir: burjuvazi ve proletarya.

Ortaçağ serflerinin bağrından ilk kasabaların imtiyazlı tüccarları çıktı; bu kasabalılardan da burjuvazinin ilk filizleri fışkırdı.

Amerika'nın keşfi, Ümit Burnu'nun dönülmesi, gelişmekte olan burjuvaziye yepyeni alanlar açtı. Doğu Hindistan ve Çin pazarları, Amerika'nın sömürgeleştirilmesi, sömürgelerle olan ticaret, müba-

---

[3] Lonca ustası, yani bir loncanın tam yetkili bir üyesi; bir lonca başkanı değil, lonca içinde bir usta. [*Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.*]

dele araçlarının ve metaların artması, ticarete, gemiciliğe ve sanayiye o zamana kadar görülmemiş bir itiş, ve *dolayısıyla*, *yıkılış halinde* olan feodal toplumun içindeki devrimci unsurun gelişmesine büyük bir hız sağladı.

Sanayi üretiminin kapalı loncaların tekelinde olduğu feodal sanayi düzeni, yeni pazarların durmadan büyüyen taleplerini artık karşılayamıyordu. Onun yerini manüfaktür (imalât) düzeni aldı. Lonca ustaları, imalâtçı orta sınıf tarafından bir kenara itildiler; ayrı ayrı lonca birlikleri arasındaki iş bölümünün yerini, herbir atölye içindeki iş bölümü aldı.

Ama, pazarlar durmadan büyüyordu ve talep durmadan artıyordu. Manüfaktür de yetersiz olmaya başladı. İşte o zaman, buhar ve makine, sanayi üretiminde bir devrim yaptı. Dev modern sanayi, manüfaktürü tahtından indirdi. Sanayici orta sınıf, sanayici milyonerlere, büyük sanayi *ordularını* yönetenlere, modern burjuvalara yerlerini bıraktılar.

Büyük sanayi, Amerika'nın keşfinin yolaçtığı dünya pazarını yarattı. Bu pazar, ticarete, gemiciliğe, kara ulaştırmasına şaşırtıcı bir gelişme sağladı. Bu gelişme de, sanayinin yayılmasını etkiledi; ve sanayinin, ticaretin, gemiciliğin, demiryollarının yayılmasına paralel olarak ve onlarla aynı oranda burjuvazi de gelişti, sermayesini arttırdı ve Ortaçağ'dan kalma bütün sınıfları geri plana itti.

Böylece, modern burjuvazinin kendisinin de uzun bir gelişmenin, üretim ve mübadele tarzlarındaki bir dizi devrimin ürünü olduğunu görüyoruz.

Burjuvazi, gelişmesinin her safhasında, o safhaya tekabül eden bir de politik ilerleme kaydediyordu. Bir zamanlar feodal despotlukta ezilen bir

sınıf olan. Ortaçağ komününde kendi kendini yöneten silâhlı bir topluluk olan[1], bazan bağımsız şehir cumhuriyeti (İtalya'da ve Almanya'da olduğu gibi), bazan krallık içinde haraç ve angaryaya tâbi üçüncü kuvvet (Tiers Etat) olan (Fransa'da olduğu gibi); daha sonraları manüfaktür döneminde yarı - feodal, ya da mutlak krallıkta soylular sınıfına karşı bir ağırlık rolünü ve gerçekte de büyük krallıkların temel taşı rolünü oynayan burjuvazi, modern sanayinin ve dünya pazarının kurulmasından buyana, nihayet modern temsilî devlette politik egemenliğini elde etti. Modern devletin hükümetleri, tümüyle burjuva sınıfın ortak işlerini yöneten bir komiteden başka bir şey değildir.

Burjuvazi tarihte tam anlamıyla devrimci bir rol oynamıştır.

İktidarı ele aldığı her yerde burjuvazi, feodal, pederşahî, duygusal ilişki olarak her ne varsa hepsine son verdi. İnsanı «doğal efendileri»ne esir eden karmaşık feodal bağları hiç acımadan kopardı ve insanla insan arasında soğuk menfaat ve «peşin ödeme»den başka bir bağ bırakmadı. Burjuvazi, dinî inancın ateşli ve kutsal heyecanını, şövalyelik ruhunu, duygusallığı, bencil hesabın buzlu sularında boğdu. Burjuvazi, kişisel değeri bir mübadele değeri haline getirdi ve binbir güçlükle elde

[1] Fransa'da şehirlere «komün» denirdi. Hiç değilse, şehirler, «Tiers Etat» [üçüncü kuvvet] olarak şehir özelliklerini ve siyasî haklarını, senyörlerden koparıp almalarına kadar, bu adla anıldılar. Genel olarak burada, *burjuvazinin* iktisadî gelişmesinin tipik örneği olarak İngiltere'yi, politik gelişmesinin tipik örneği olarak da Fransa'yı gösterdik. [*Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.*]

Şehirliler, İtalya'da ve Fransa'da ilk özerk yönetim haklarını feodal beylerden kopardıktan, ya da satın aldıktan sonra, şehir topluluklarını komün olarak adlandırıyorlardı. [*Engels'in 1890 tarihli almanca baskıya notu.*]

edilmiş sayısız özgürlüklerin yerine, o biricik ve insafsız özgür ticareti koydu. Bir kelimeyle, dinî ve politik aldatmaların maskelediği sömürü yerine, zorba, utanmaz, doğrudan doğruya ve çıplak sömürüyü koydu.

Burjuvazi, o zamana kadar itibar gören ve kutsal bir saygıyla karşılanan mesleklerin nişanelerini koparıp attı. Hekimi, hukukçuyu, papazı, ozanı, bilim adamını, hepsini, kendisinin ücretli hizmetlileri haline getirdi.

Burjuvazi, aile ilişkilerini örten duygusal peçeyi yırttı ve aile ilişkisini sırf bir para ilişkisi durumuna indirgedi.

Burjuvazi, Ortaçağ'da irticanın o kadar takdir ettiği kaba kuvvet gösterilerinin nasıl bayağı bir tembelliği gizlediğini açığa vurdu. İnsan faaliyetinin neler yapabildiğini ilk gösteren odur. Burjuvazi, Mısır'ın ehramlarını, Roma'nın su kemerlerini, Gotik katedrallerini kat kat aşan eserler meydana getirdi, tarihî göçleri ve Haçlı Seferleri'ni gölgede bırakan seferler gerçekleştirdi.

Burjuvazi, üretim aletlerinde ve dolayısıyla üretim ilişkilerinde, yani sosyal ilişkilerin tümünde durmadan devrim yapmazsa yaşayamaz. Oysa, daha önceki bütün sanayici sınıflar için, eski üretim tarzının değişikliğe uğramadan korunması varlıklarının ilk şartıydı. Üretimin bu sürekli altüst oluşu, sosyal yapının kesintisiz olarak sarsılışı, sonu gelmeyen bir hareketlilik ve güvensizlik, burjuva çağını daha önceki çağlardan ayırdeder. Eski ve köksüz inanç ve fikirlerle birlikte, bütün donmuş sosyal ilişkiler eriyip gidiyorlar; bunların yerini alanlar, henüz iyice yerleşmeden eskiyorlar. Sağlamlığı ve sürekliliği olan her şey duman olup gidiyor. Kutsal olan

her şey murdar edildi. ve insan, artık kendi hayatının gerçek şartlarını ve öteki insanlarla olan ilişkilerini bütün çıplaklığıyla karşılamak zorundadır.

Durmadan yeni sürüm pazarları edinme ihtiyacıyla itilen burjuvazi, yeryüzünün tümünü istilâ ediyor. Her yere girmesi, her yere yerleşmesi, her yerde ilişkiler kurması gerekiyor.

Dünya pazarını sömürmekle burjuvazi, bütün ülkelerin üretim ve tüketimine kozmopolit bir karakter vermektedir. Sanayiyi ulusal temelinden yoksun bırakması, tutucuların mutsuzluğu olmuştur. Eski ulusal sanayiler yıkıldı ve her gün yıkılıyor. Bunların yerini, kuruluşları bütün uygar uluslar için bir ölüm - kalım meselesi haline gelen yeni sanayiler alıyor; bu yeni sanayiler artık, ülke içinde üretilen hammaddeleri değil, en uzak yerlerden getirilen hammaddeleri kullanıyorlar, ve ürünleri de, sadece ülke içinde değil, bütün dünyada tüketiliyor. Eskiden ulusal ürünler tarafından karşılanabilen ihtiyaçlar yerine, artık karşılanması uzak ülkelerin ve iklimlerin ürünlerini gerektiren yeni ihtiyaçlar doğuyor. Eski yöresel ve ulusal tecrit ve kendi kendine yeterlik yerine, her yönde ilişkilerle ulusların birbirine evrensel bağımlılığı görülüyor. Ve maddî üretim için doğru olan, manevî üretim için daha az doğru değildir. Ayrı ayrı ulusların entellektüel eserleri ortak servet haline geliyor. Ulusal tek yönlülük ve dargörüşlülük gün geçtikçe daha imkânsızlaşıyor, sayısız ulusal ve yöresel edebiyattan bir dünya edebiyatı doğuyor.

Üretim âletlerinin hızla gelişmesiyle ve ulaştırma araçlarının her gün daha yüksek bir düzeye ulaşmasıyla, burjuvazi, en barbar kavimleri bile uygarlığın seline katıyor. Ürünlerinin ucuzluğu. bütün

inatçı bir düşmanlık duyan barbarları teslim olmaya zorlayan ağır toplardır. Burjuvazi, bütün ulusları, yokolma ihtimaliyle karşıkarşıya bırakarak, burjuva üretim biçimini kabullenmeye zorluyor; bu uluslar dirense de, onları, kendisinin uygarlık dediği şeye ayak uydurmaya, yani burjuva olmaya zorluyor. Tek kelimeyle, burjuvazi, kendisine tıpatıp benzeyen bir dünya kurmaktadır.

Burjuvazi, köyü şehre tabi kılmıştır. Büyük şehirler kurmuş, köy nüfusuna göre şehir nüfusunu büyük ölçüde arttırmış ve böylelikle nüfusun önemli bir kısmını, kır hayatının aptallaştırıcı etkisinden kurtarmıştır. Nasıl köyü şehre tabi kılmışsa, aynı biçimde, barbar ya da yarı barbar ülkeleri uygar ülkelerin boyunduruğu altına almış, köylü halkları burjuva halklara, Doğu'yu Batı'ya bağımlı duruma getirmiştir.

Burjuvazi, üretim araçlarının, mülkiyetin ve insan gücünün dağınıklığını gittikçe ortadan kaldırmaktadır. O, nüfusu merkezlere toplamış, üretim araçlarını merkezîleştirmiş ve mülkiyeti az sayıda ellere geçirmiştir. Bu değişmelerin zorunlu sonucu politik merkezîleşme olmuştur. Ayrı ayrı çıkarları, kanunları, hükümetleri, vergi sistemleri olan bağımsız ya da zayıf bağlarla birbirine bağlı eyaletler, aynı hükümet, aynı kanun altında, aynı ulusal sınıf çıkarı olan, aynı sınır, aynı gümrük duvarı ardında, tek bir ulus halinde birleştiler.

Ancak yüz yılı bulan bir sınıf egemenliği süresinde burjuvazi, geçmiş kuşakların tümünden daha çok ve daha büyük üretim güçlerini yaratabilmiştir. Doğa kuvvetlerini dizginleme, makineleşme, kimyanın sanayiye ve tarıma uygulanması, buharla

işleyen gemiler, demiryolları, telgraf, koca kıtaların tarıma açılması, ırmakların ulaştırmaya açılması, topraktan fışkırır gibi bir nüfus yoğunlaşması... Bundan önceki hangi yüzyılda sosyal emeğin bağrında böyle üretim güçlerinin yattığına ihtimal verilmiştir?

Gördüğümüz durum şudur: burjuvazinin üzerinde düzenini kurduğu üretim ve mübadele araçları, feodal toplumun içinde yaratılmıştır. Bu üretim ve mübadele araçlarının gelişmesinin belirli bir noktasında, feodal toplumun üretim ve mübadele şartları, tarımın ve imalâtın feodal örgütlenmesi, bir kelimeyle, feodal mülkiyet ilişkileri, tam gelişme halinde olan üretici güçlere uygun olmaktan çıktı; ve üretimi ilerleteceğine, onu engeller hale geldi. Bu engellerin yıkılması gerekiyordu. Yıkıldılar.

Bunların yerine, kendisine uygun bir sosyal ve politik yapı ve burjuva sınıfın ekonomik ve politik egemenliği ile birlikte serbest rekabet geldi oturdu.

Bugün de gözümüzün önünde buna benzer bir sürecin geliştiğini görmekteyiz. Kendine özgü üretim, mübadele ve mülkiyet ilişkileri ile modern burjuva toplumu, bu kadar güçlü üretim ve mübadele araçları yaratmış olan bu toplum, harekete getirdiği cehennem dünyasının güçlerini kontrol edemez duruma düşmüş olan büyücüye benzemektedir. On yıllardan beri, sanayi ve ticaret tarihi, modern üretim şartlarına karşı, burjuvazinin varlığının ve egemenliğinin şartı olan mülkiyet ilişkilerine karşı, modern üretim güçlerinin başkaldırışının tarihinden başka bir şey değildir.

Nöbet nöbet ortaya çıkmalarıyla burjuva toplumunun varlığını her an daha büyük tehlikeye dü-

şüren ticari buhranları anmak yeter. Bu buhranlarda, sadece mevcut ürünlerin değil, aynı zamanda, daha önceden yaratılmış olan üretim güçlerinin büyük bir kısmı, nöbet nöbet tahrip edilmektedir. Bu buhranlarda, daha önceki herhangi bir çağda tasavvur edilemiyecek olan bir salgının ortaya çıktığı görülmektedir: aşırı üretim salgını. Toplum birdenbire kendisini geçici bir barbarlık durumuna dönmüş bulmaktadır; sanki bir açlık, imha savaşı, onun yaşama imkânlarını yok etmiş gibi —sanki sanayi ve ticaret yok olmuş gibi. Peki niçin bu böyledir? Çünkü, toplum gereğinden çok uygarlığa, gereğinden çok geçim araçlarına sahiptir, gereğinden çok sanayiye, gereğinden çok ticarete sahiptir. Toplumun elinde bulundurduğu üretim güçleri, artık burjuva mülkiyet şartlarının gelişmesini sağlamaya elverişli değildir, tam tersine, kendilerini engelleyen bu şartlara göre gereğinden çok güçlenmişlerdir; ve sosyal üretim güçleri bu engelleri yıkar yıkmaz burjuva toplumu tümüyle anarşiye yönelmekte ve burjuva mülkiyetinin varlığını tehdit etmektedir. Burjuva toplumun şartları, bağrında yaratmış olduğu zenginliği zaptedemiyecek kadar daralmıştır. Burjuvazi bu buhranların üstesinden nasıl gelmektedir? Bir yandan, üretim güçlerinin bir kısmını yok ederek; öte yandan yeni pazarlar ele geçirerek ve eskilerini de sonuna kadar sömürerek. Yani, daha yaygın ve daha yıkıcı buhranlara yolaçarak ve buhranları önleme çarelerini daha da kısıtlayarak.

Burjuvazinin, feodalizmi devirmekte kullandığı silâhlar, şimdi artık kendisine karşı çevrilmiş bulunmaktadır.

Burjuvazi, sadece kendisine ölüm getiren silâhları hazırlamakla kalmamıştır; bu silâhları kullana-

cak insanları da, yani proleterleri —modern işçi sınıfını— da yaratmıştır.

Burjuvazinin geliştiği ölçüde, yani sermayenin geliştiği ölçüde ve aynı oranlarla —ancak iş bulabildiği sürece yaşayabilen ve ancak emeği sermayeyi çoğalttığı ölçüde iş bulabilen bir emekçiler sınıfı olan— proletarya da, yani modern işçi sınıfı da, gelişmektedir. Kendilerini dilim dilim satmak zorunda olan bu emekçiler, bütün öteki ticaret maddeleri gibi bir metadır, ve dolayısıyla, bütün değişikliklerin, pazarın bütün dalgalanmalarının ve rekabetin etkisine açıktır.

Makinenin geniş ölçüde kullanılması ve iş bölümü yüzünden, proleterlerin çalışması bütün bireysel niteliğini, ve dolayısıyla, çalışan için bütün çekiciliğini yitirmiştir. İşçi, makinenin bir uzantısı olmuştur; ondan istenen ancak, en basit, en cansıkıcı, en kolayca edinilebilen bir maharettir. Bu yüzden de, bir işçinin üretiminin maliyeti, hemen hemen tamamen hayatını ve neslini sürdürmesi için muhtaç olduğu zorunlu geçim araçlarından ibarettir. Fakat bir metanın, dolayısıyla çalışmanın* fiyatı, üretim maliyetine eşittir. Onun için, işin çekiciliği azaldığı oranda ücret de azalır. Öte yandan, makine kullanılması ve işbölümü arttıkça, aynı oranda, ya iş saatlerinin uzamasıyla, ya belirli bir zamanda yapılan işin artmasıyla, ya da makinenin daha hızlandırılmasıyla vb. işin de ağırlığı artar.

Modern sanayi, pederşahî ustanın küçük atelyesini sanayi kapitalistinin koca fabrikasına çevirdi. Fabrikaya doluşan emekçi yığınları, askerler gibi

* Marx, sonraları, işçinin çalışmasını değil, işgücünü sattığına işaret etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak, Marx'ın «Ücretli Emek ve Sermaye» [Sol yayınları, Ankara 1966] adlı eserine Engels'in yazdığı girişe bakınız.

örgütlenmiştir. Sanayi ordusunun erleri olarak, mükemmel bir subaylar ve çavuşlar hiyerarşisinin kumandası altına konulmuşlardır. Bu emekçiler. sadece burjuva sınıfının, burjuva devletinin kölesi olmakla kalmazlar. makine tarafından, nezaretçi tarafından ve hepsinin üstünde, bizzat imalâtçı burjuvanın kendisi tarafından günden güne, saatten saate köleleştirilirler. Bu despotluk, hedef ve amacının kazanç olduğunu açıkça ilân ettiği ölçüde, daha aşağılık, daha nefret uyandırıcı ve daha isyan ettirici olur.

Kol emeğinde ustalığın ve güç kullanmanın payı azaldıkça, bir başka deyişle, modern sanayi geliştikçe, kadın ve çocuk çalışması erkek çalışmasının yerini gitgide daha çok almaktadır. İşçi sınıfı için, yaş ve cinsiyet farklarının artık hiçbir toplumsal önemi kalmamıştır. Bunların hepsi, yaşına ve cinsine göre, kulanılması daha çok, ya da daha az pahalı olan çalışma âletleridir.

İşçinin imalâtçı tarafından sömürülerek, ücretini para olarak aldiktan sonra, üzerine burjuvazinin öteki bölümleri, ev sahibi, dükkâncı, rehinci vb. çullanırlar.

Eski orta sınıfların bütün aşağı tabakaları —küçük sanayiciler, satıcılar ve rantiyeler, zanaatçılar ve köylüler— hepsi, kısmen küçük sermayeleri modern sanayinin boyutlarına erişmediği ve büyük kapitalistlerle rekabette yutulduğu için, kısmen de yeni üretim yöntemleri ustalaşmış olduğu işteki maharetini değersiz hale getirdiği için, giderek, proletaryanın düzeyine düşerler. Böylelikle, proletaryanın safları toplumun bütün sınıfları tarafından beslenmektedir.

Proletarya çeşitli gelişme aşamalarından geçer.

Daha doğuşuyla burjuvaziye karşı mücadelesi başlar.

*Mücadele, başlangıçta, kendilerini doğrudan doğ*ruya sömüren tek tek burjuvalara karşı, tek tek emekçiler tarafından, sonra bir fabrikanın emekçileri tarafından, daha sonra da bir meslek kolundaki, bir bölgedeki çalışanlar tarafından yürütülür. Bunlar saldırılarını, burjuva üretim şartlarına karşı değil, üretim araçlarının kendisine karşı yöneltirler; kendileriyle rekabet eden ithal mallarını tahrip ederler, makineleri parçalarlar, fabrikaları ateşe verirler, ortadan kalkmış olan Ortaçağ zanaatçısının statüsünü zora başvurarak geri getirmeye çalışırlar.

Bu aşamada işçiler, henüz ülkenin tümüne yayılmış, dağınık ve aralarındaki karşılıklı rekabetle bölünmüş bir yığın teşkil ederler. Eğer, yer yer daha derli - toplu örgütler meydana getirmek için birleşebilirlerse, bu henüz, kendi aktif dayanışmalarının sonucu değil, kendi politik amaçlarına ulaşmak için bütün proletaryayı harekete getirmek zorunda olan ve daha bir süre de bunu yapabilecek güçte olan burjuva sınıfındaki dayanışmanın sonucudur. Onun için, bu aşamada proleterler, kendi düşmanlarıyla değil, düşmanlarının düşmanlarıyla, kralcı mutlakiyet kalıntılarıyla, toprak sahipleriyle, sanayici olmayan burjuvaziyle ve küçük burjuvaziyle mücadele ederler. Bu yüzden, bütün tarihî hareket, burjuvazinin tekelindedir; bu şartlarda elde edilen her zafer, burjuvazinin zaferidir.

Fakat, sanayinin gelişmesiyle, proletarya, sadece sayıca artmakla kalmaz; daha büyük yığınlar halinde yoğunlaşır, gücü büyür ve bu artan gücünü daha çok hisseder. Makineler, emekler arasındaki farkları silerek, ücretleri hemen hemen her yerde aynı aşağı düzeye indirdikçe, proletaryanın safların-

daki çeşitli çıkar ve yaşama şartları da gitgide daha birdüziyeleşir. Burjuvalar arasındaki artan rekabet ve bunun sonucu çıkan ticaret buhranları, işçi ücretlerini daha da dalgalandırır. Makinelerin durmadan gelişmesinin daha da hızlanması, işçilerin durumunu gitgide daha çok güçleştirir; tek tek işçilerle tek tek burjuvalar arasındaki çatışmalar, gitgide iki sınıf arasındaki çatışmalar niteliğine dönüşür. Bu durum karşısında, işçiler burjuvalara karşı dernekler *(Sendikalar)* kurmaya başlarlar; ücret oranını yüksek tutabilmek için birbirlerine kenetlenirler; zaman zaman çıkan ayaklanmalar için önceden hazırlık yapabilmek üzere, daimî örgütler kurarlar. Yer yer, çatışmalar ayaklanmaya kadar varır.

Arasıra işçiler zafer kazanırlar, ama geçici bir zaman için. Mücadelelerinin gerçek meyvası, bu hemen aldıkları sonuçlardan çok, işçilerin durmadan genişleyen birliğidir. Modern sanayinin yarattığı ve ayrı ayrı yerlerdeki işçileri birbirleriyle ilişkili duruma getiren ileri haberleşme araçları bu birliğe yardım eder. Hapsi aynı nitelikte olan sayısız yöresel savaşları, ulus ölçüsünde sınıflararası tek bir savaş haline getirmek için gerekli olan işte bu temasın kurulabilmesiydi. Fakat her sınıf mücadelesi politik bir mücadeledir. Ve, kötü karayollarıyla Ortaçağ kentlilerinin ulaşmaları için yüzyıllar isteyen bu birliği, modern proleterler, demiryolları sayesinde birkaç yılda gerçekleştiriyorlar.

Proleterlerin bir sınıf olarak ve dolayısıyla bir politik parti olarak bu örgütlenmeleri yine kendi aralarındaki rekabet yüzünden durmadan altüst olmaktadır. Ama, bu örgütlenme her seferinde daha kuvvetli, daha sağlam ve daha güçlü olarak yeniden

ortaya çıkmaktadır. Bu örgütlenme, burjuvazinin içindeki bölünmelerden yararlanarak, işçilerin bazı özel çıkarlarının yasama organınca tanınmasını sağlamıştır. İngiltere'deki on saatlik işgünü yasası böyle çıkarılmıştır.

Bir tüm olarak ele alındığında, eski toplumun sınıfları arasındaki çatışmalar, proletaryanın gelişmesini birçok yönden hızlandırır. Burjuvazi kendisini bitmek tükenmek bilmez bir savaşın içinde bulur. Önce, aristokrasiyle; sonra, kendi içinde, çıkarları sanayinin ilerlemesine karşı olan burjuvazinin bölümleriyle; her zaman da, yabancı ülkelerin burjuvalarıyla. Burjuvazi bütün bu savaşlarda, proletaryaya başvurmak, onun yardımını istemek ve böylelikle bizzat kendisi onu politika alanına çekmek zorunda kalır. Bunun içindir ki, burjuvazi, proletaryaya politik ve genel eğitiminin unsurlarını bizzat kendisi sağlar; bir başka deyişle, kendisine karşı mücadelede kullanacağı silâhları proletaryanın eline bizzat kendi eliyle teslim eder.

Ayrıca, görmüş olduğumuz gibi, sanayinin ilerlemesiyle, egemen sınıfların bütün bölümleri proletarya olmaya doğru itilir, ya da en azından bu tehdidi kendi varlık şartlarında duyarlar. Bunlar da proletaryaya birçok yeni aydınlanma ve ilerleme unsurları getirir.

Nihayet, sınıf mücadelesi kesin sonuca ulaşacağı saate yaklaştıkça, egemen sınıfın içinde, ya da daha doğrusu toplumun tümünde işleyen çözülme süreci öylesine şiddetli, çarpıcı bir niteliğe bürünür ki, egemen sınıfın küçük bir bölümü kendini bu sınıftan koparır ve devrimci sınıfa, geleceği elinde tutan sınıfa katılır. Onun için, tıpkı daha önceki bir çağda, soyluların bir bölümünün burjuvazinin ta-

rafına geçmesi gibi, şimdi de öylece, burjuvazinin bir parçası, özellikle burjuva ideologların kendini tarihin akışını teoriyle bir tüm olarak kavrama düzeyine yükseltmiş bir parçası, proletaryanın tarafına geçer.

Bugün, burjuvazinin karşısında duran bütün sınıflardan yalnız proletarya, gerçekten devrimci bir sınıftır. Öteki sınıflar modern sanayi karşısında çürümekte, sonunda da ortadan kaybolmaktadırlar; modern sanayinin özel ürünü ve asıl ürünü proletaryadır.

Orta sınıfın aşağı tabakaları, küçük imalâtçı, dükkâncı, zanaatçı, köylü, bütün bunlar, orta sınıfın birer parçası olarak, burjuvaziye karşı, varlıklarını yok olmaktan kurtarmak için mücadele ederler. Onun için, bunlar devrimci değil, tutucudurlar. Hattâ gericidirler de, çünkü tarihin tekerleğini gerisin geriye döndürmeye çalışırlar. Eğer devrimcilikleri tutarsa, bu ancak proletaryanın saflarına kaçınılmaz geçişlerini gözönünde tutmaları yüzündendir; onlar böylece, o andaki çıkarlarını değil, gelecekteki çıkarlarını savunurlar, kendilerini proletaryanın görüş açısına yerleştirebilmek için, kendi görüş açılarını terkederler.

Toplumun tortusundan başka bir şey olmayan «ayaktakımı» [lumpen proletarya], eski toplumun aşağı tabakalarının içlerinden çıkarıp attığı o kendi kendine çürüyen yığın, yer yer bir proletarya devrimiyle harekete sürüklenebilir; ama aslında, yaşama şartları onu gerici entrikalara alet olmaya çok daha fazla hazırlamaktadır.

Proletaryanın varlık şartları içinde, genel olarak eski toplumun şartları şimdiden bir bataklığa saplanmış gibidir. Proleterin mülkiyeti yoktur; karısı

ve çocuklarıyla ilişkisinin, burjuva aile ilişkileriyle ortak bir yanı kalmamıştır; İngiltere'de Fransa'dakinin, Amerika'da Almanya'dakinin aynı olan modern sanayi çalışması ve modern sermaye uyrukluğu, onda ulusal karakterin bütün izlerini silmiştir. Proleterin gözünde, hukuk, ahlâk, din, gerisinde kaynaşan bir o kadar burjuva çıkarı gizlenmiş burjuva önyargılarıdır.

Bugüne kadar, toplumda üste çıkan her sınıf, ele geçirdiği üstün durumunu, bütün toplumu kendi mülk edinme şartlarına uydurarak, sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Proleterler ise, kendi eski mülk edinme tarzlarını ortadan kaldırmadan, dolayısıyla daha önceki bütün mülk edinme tarzlarını da ortadan kaldırmadan, toplumun üretici güçlerine egemen olamazlar. Onların güven altına alacak ve sağlamlaştıracak bir şeyleri yoktur; ödevleri, daha önceki bireysel mülkiyetin bütün güvenlik ve sigortalarını *tahrip etmektir.*

Daha önceki bütün tarihî hareketler, azınlık hareketleri, ya da azınlıkların çıkarları uğruna hareketler olmuşlardır. Proletarya hareketi, büyük çoğunluğun, büyük çoğunluk yararına, kendiliğinden hareketidir. Şimdiki toplumumuzun en aşağı tabakası olan proletarya, resmî toplumu meydana getiren bütün tabakalar üstyapısını havaya uçurmadan belini doğrultamaz.

Özünde öyle olmamakla birlikte, proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesi, başlangıçta ulus ölçüsünde bir mücadele biçimine bürünür. Her ülkenin proletaryası, elbette ki her şeyden önce, kendi burjuvazisiyle hesaplaşmalıdır.

Proletaryanın gelişmesinin en genel aşamalarını anlatırken, şimdiki toplumun içinde yürütülen

az çok üstü örtülü iç savaşı, bu savaşın açıkça devrime döküldüğü ve burjuvazinin zora başvurularak devrilmesinin proletaryanın egemenliğinin temelini hazırladığı noktaya kadar izledik.

Bugüne kadar. yukarıda da gördüğümüz gibi, her toplum biçimi ezen ile ezilen sınıfların çatışmasına dayanmıştır. Fakat bir sınıfı ezebilmek için, ona hiç değilse, kölece varlığını sürdürebilmesine elverecek belli şartlar sağlanmalıdır. Toprak köleliği çağında, serf kendisini komün üyeliğine yükseltmiştir; nasıl ki feodal mülkiyetin boyunduruğu altında küçük burjuva da gelişerek tam burjuva olmayı becerebilmişse. Modern işçi ise, bunun tersine, sanayinin ilerlemesiyle, yükseleceği yerde, kendi sınıfının varlık şartlarının gitgide daha altına batmaktadır. İşçi yoksullaşmakta ve yoksulluk nüfustan ve servetten daha hızlı gelişmektedir. Ve işte, burjuvazinin toplumda artık egemen sınıflığa lâyık olmadığı ve kendi varlık şartlarını en üstün kanun olarak topluma kabul ettirme yeteneğine sahip olmadığı bundan anlaşılmaktadır. Burjuvazi hükmetmeye lâyık değildir; çünkü, kölesine, köleliği içinde bir yaşantı sağlayamamaktadır; çünkü, kölesi tarafından kendisi besleneceğine, onu kendisinin beslemesi gerektiği bir duruma düşmüştür ve buna engel olamamaktadır. Toplum, bu burjuvazinin egemenliği altında artık yaşayamaz, bir başka deyişle, burjuvazinin varlığı artık toplumla bağdaşmamaktadır.

Burjuva sınıfının varlığı ve egemenliği için temel şart, zenginliğin özel kişiler elinde birikmesi, sermayenin meydana gelmesi ve artmasıdır; sermayenin varlık şartı da ücretli çalışmadır. Ücretli çalışma, doğrudan doğruya emekçiler arasındaki re-

kabete dayanır. Burjuvazinin zorunlu olarak kurduğu sanayinin gelişmesi, işçilerin rekabetten ötürü tecrit edilmiş durumu yerine, örgütlenmeden ötürü devrimci birleşmelerini geçirir. Onun içindir ki, modern sanayinin gelişmesi, burjuvazinin bizzat üretim yaptığı ve ürünleri mülk edindiği temeli ayağının altından çekmektedir. Bu yüzdendir ki, burjuvazinin ürettiği, her şeyden önce, kendi mezar kazıcılarıdır. Onun devrilmesi ve proletaryanın zafer kazanması da aynı derecede kaçınılmazdır.

II
PROLETERLER VE KOMÜNİSTLER

KOMÜNİSTLER, bir tüm olarak proleterlerle nasıl bir ilişki içindedirler?

Komünistler, öteki işçi sınıfı partilerine karşı duran ayrı bir parti meydana getirmezler.

Bir tüm olarak proletaryanın çıkarlarının dışında ve ayrı çıkarları yoktur.

Onlar, proletarya hareketini biçimlendirecek ve bir kalıba sokacak kendilerine özgü sekter ilkeler ileri sürmezler.

Komünistler, öteki işçi sınıfı partilerinden ancak şöyle ayrılırlar: 1) Ayrı ayrı ülkelerin proleterlerinin ulus ölçüsündeki mücadelelerinde, her türlü ulusallıktan bağımsız olarak, bütün proletaryanın ortak çıkarlarını gösterir ve öne çıkarırlar. 2) İşçi sınıfının burjuvaziye karşı mücadelesinin geçmek zorunda olduğu çeşitli gelişme aşamalarında, her zaman ve her yerde, bir tüm olarak hareketin çıkarlarını temsil ederler.

Onun için, komünistler, hem uygulamada her ülkenin işçi sınıfı partilerinin en ileri ve kararlı bölümüdür, bütün ötekileri ileriye iten bölümüdür; [illegible]le, büyük proletarya yığını üstünde, proletarya hareketinin yürüyüş çizgisini, şartlarını, ve, en sonunda ulaşacağı genel sonuçları, teorik olarak anlamada üstünlüğe *sahiptirler*.

Komünistlerin hemen gerçekleştirmek istedikleri amaç, bütün öteki proletarya partilerininkinin aynıdır: Proletaryanın bir sınıf olarak örgütlenmesi, burjuva egemenliğinin devrilmesi, proletaryanın politik iktidarı ele geçirmesi.

Komünistlerin vardıkları teorik sonuçlar, hiçbir şekilde, şu ya da bu evrensel reformcu tarafından icat edilmiş, ya da keşfedilmiş fikirlere ya da ilkelere dayanmaz.

Bu teorik sonuçlar, sadece, gözlerimizin önünde cereyan eden tarihî bir hareketin, mevcut bir sınıf mücadelesinin içindeki gerçek ilişkilerin genel terimlerle ifadesidir. Mevcut mülkiyet ilişkilerinin kaldırılması, komünizmin hiç de ayırdedici bir özelliği değildir.

Geçmişteki bütün mülkiyet ilişkileri, tarihî şartların değişmesiyle, durmadan tarihî bir dönüşüme uğramışlardır.

Örneğin, Fransız Devrimi, yerine burjuva mülkiyetini geçirmek için feodal mülkiyeti ortadan kaldırmıştır.

Komünizmin ayırdedici özelliği, genel olarak mülkiyetin ortadan kaldırılması değil, burjuva mülkiyetinin ortadan kaldırılmasıdır.

Fakat modern burjuva mülkiyeti, sınıf çatışmalarının, çoğunluğun azınlıkça sömürülmesine daya-

nan sistemin, ürünleri üretme ve mülk edinme sisteminin en son ve eksiksiz ifadesidir.

Bu anlamda, komünistlerin teorisi tek bir cümlede özetlenebilir: Özel mülkiyetin ortadan kaldırılması.

Biz komünistler, bir kimsenin, kendi emeğinin meyvası olarak, kişisel mülk edinme hakkını ortadan kaldırmak istiyoruz diye kınanmışızdır — o mülkiyetin ki, her türlü kişisel özgürlüğün, etkenliğin ve bağımsızlığın temeli olduğu iddia edilmektedir.

Zor kazanılmış, kendi alın teriyle edinilmiş mülkiyet! Acaba, burjuva biçiminden önceki bir mülkiyet biçimini mi, küçük zanaatçının ve küçük köylünün mülkiyetini mi kastediyorsunuz? Onu ortadan kaldırmanın gereği yoktur; sanayinin gelişmesi onu şimdiden büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır ve günden güne de ortadan kaldırmaktadır.

Yoksa modern burjuva özel mülkiyetini mi kastediyorsunuz?

Ama, ücretli çalışma, emekçi için herhangi bir mülkiyet yaratır mı? Zerrece yaratmaz. Ücretli çalışma, sermaye yaratır, yani ücretli çalışmayı sömüren ve yeni ücretli çalışmayı (onu da sömürmek için) ele geçirmeden çoğalamıyacak cinsinden bir mülkiyet yaratır. Şimdiki biçimiyle mülkiyet, sermaye ile ücretli çalışma arasındaki çelişmeye dayanmaktadır. Bu çelişmenin iki yanını inceliyelim.

Kapitalist olmak, üretimde, yalnız kişisel değil, toplumsal bir statüye sahip olmak demektir. Sermaye ortaklaşa bir üründür ve ancak toplumun birçok üyesinin —hayır, son çözümlemede, bütün üyelerinin— birleşmiş emeğiyle harekete geçirilebilir.

Onun için, sermaye, kişisel değil, toplumsal bir güçtür.

Bundan dolayıdır ki, sermaye ortak mülkiyete, toplumun bütün üyelerinin mülkiyetine dönüştürülmekle, bireysel mülkiyet toplumsal mülkiyete *dönüşmüş olmaz. Mülkiyetin sadece toplumsal niteliği değişir.* Mülkiyet sınıfsal niteliğini yitirir.

Şimdi de ücretli çalışmayı ele alalım.

Ücretli çalışmanın ortalama fiyatı, asgari ücrettir, yani emekçiyi emekçi olarak ancak ayakta tutabilmek için zorunlu geçim araçlarının tutarıdır. Onun içindir ki, ücretli emekçinin, emeğiyle edindiği *şeyler, ancak kıt - kanaat varlığını* sürdürebilmesine ve yeniden üremesine yetecek kadardır. Biz kesinlikle, çalışma ürünleri üzerindeki bu bireysel mülk edinmeyi, insan ömrünün ve neslinin sürmesi için gereken ve başkalarının emeğine egemen olacak hiçbir artık bırakmayan bu mülk edinmeyi, ortadan kaldırmak niyetinde değiliz. Kurtulmak istediğimiz *şey, emekçinin ancak sermayeyi çoğaltmak* için ve ancak egemen sınıf çıkarının izin verdiği kadar yaşamasının nedeni olan, bu mülk edinmenin sefil karakteridir.

Burjuva toplumunda canlı emek, sadece birikmiş emeği arttırmanın bir aracıdır. Komünist toplumda ise, birikmiş emek, emekçinin varlığının im*kânlarını genişletmenin, zenginleştirmenin,* ilerletmenin bir aracından başka bir şey değildir.

Onun için, burjuva toplumunda, geçmiş, şimdi yaşanılan zamana egemendir; komünist toplumda ise, şimdi yaşanılan zaman, geçmişe egemendir. Burjuva toplumunda, sermaye bağımsız ve kişiseldir, çalışan birey ise bağımlı ve kişisellikten yoksundur.

Ve işte, bu durumun ortadan kaldırılmasına, burjuvazi, bireyliğin ve özgürlüğün ortadan kaldırılması diyor! Doğru da söylüyor. Hiç şüphe yok ki,

hedef, burjuva bireyliğinin, burjuva bağımsızlığının ve burjuva özgürlüğünün ortadan kaldırılmasıdır.

Şimdiki burjuva üretim şartları içinde, özgürlükten anlaşılan şey, özgür ticaret, özgür alım - satımdır.

Ama, alım - satım ortadan kalkarsa, özgür alım-satım da ortadan kalkar. Özgür alım - satım üstüne bütün bu büyük sözler ve burjuvazimizin genellikle özgürlük üstüne bütün öteki «cesur sözcükler»i, ancak elikolu bağlı Ortaçağ tüccarlarının kısıtlı alım - satımları karşısında bir anlam taşıyabilirler; ama, alım - satımın, burjuva üretim şartlarının ve bizzat burjuvazinin komünizmle ortadan kaldırılması meselesi karşısında hiçbir anlam taşımazlar.

Bizim özel mülkiyeti ortadan kaldırma niyetimizden dehşete düşüyorsunuz. Ama sizin bugünkü toplumunuzda özel mülkiyet, nüfusun onda dokuzu için şimdiden ortadan kaldırılmıştır; sizin için varlığı da, düpedüz o onda dokuzun elinde olmayışı yüzündendir. Onun için, siz bizi ancak, varlığı, toplumun büyük çoğunluğunda hiç mülkiyet bulunmaması zorunlu şartına bağlı olan bir mülkiyet biçimini ortadan kaldırmaya niyetlenmekle suçlayabilirsiniz.

Bir kelimeyle, siz bizi, sizin mülkiyetinizi ortadan kaldırmaya niyetlenmekle suçluyorsunuz. Çok haklısınız; niyetimiz budur.

Emeğin sermayeye, paraya, ya da ranta, tekelleştirilebilen bir sosyal kuvvete çevrilemiyeceği an, yani bireysel mülkiyetin artık burjuva mülkiyetine, sermayeye döndürülemiyeceği an, bireylik ortadan kalkar diyorsunuz.

Onun için, itiraf etmelisiniz ki, siz «birey» dediğiniz zaman, burjuvadan ve orta sınıf mülkiyet

sahibinden başkasını kastetmiyorsunuz. Gerçekten, bu kimse süpürülüp atılmalı ve imkânsız hale getirilmelidir.

Komünizm, hiç kimseyi toplum ürünlerini mülk edinme imkânından yoksun bırakmaz; o ancak, o kimseyi, böyle bir mülk edinme aracılığıyla başkalarının çalışmasına egemen olma imkânından yoksun bırakır.

İtiraz olarak, özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasıyla her işin duracağı ve bizi genel bir tembelliğin saracağı öne sürülmüştür.

Eğer böyle olsaydı, burjuva toplumu, aylaklık yüzünden çoktan yıkılmış olmalıydı: çünkü bu toplumun çalışan üyeleri hiçbir şey kazanmazlar, kazananlar ise çalışmayanlardır. Bütün bu itiraz, sermaye *olmayınca ücretli çalışmanın da olmayacağı* açık gerçeğinin gereksiz bir tekrarından başka bir şey değildir.

Maddi ürünlerin komünistçe üretimine ve mülk edinme tarzına karşı ileri sürülen bütün itirazlar, *yine aynı yoldan,* fikir ürünlerinin komünistçe üretimine ve mülk edinme tarzına karşı da ileri sürülmüştür. Burjuva için, sınıf mülkiyetinin ortadan kaybolması, nasıl mülkiyetin kendisinin ortadan kaybolması demekse, aynı biçimde, sınıf kültürünün ortadan kaybolması da, onun gözünde bütün kültürün ortadan kaybolması demektir.

Kaybı onu yaslara boğan o kültür, muazzam çoğunluk için, bir makine haline gelmek için eğitilmesinden başka bir şey değildir.

Fakat, bizim, burjuva mülkiyetini ortadan kaldırma niyetimizi, kendi burjuvaca özgürlük, kültür, hukuk vb. anlayışınızın ölçütüne vurduğunuz sürece, bize sataşmayı bırakın. Sizin bu fikirleriniz, bur-

juva üretim ve burjuva mülkiyet düzeninden gelmedir, tıpkı hukukunuzun da, sizin sınıf iradenizin, öz niteliği ve yönü sizin sınıf varlığınızın ekonomik şartlarıyla saptanmış sınıf iradenizin herkes için bir yasa haline getirilmesinden başka bir şey olmadığı gibi.

Sizin bugünkü üretim tarzınızdan ve mülkiyet düzeninizden doğan sosyal ilişki biçimlerini —üretimin seyri içinde ortaya çıkan ve kaybolan bu geçici ilişkileri— doğanın ve aklın ebedî yasaları payesine yükselten bencilce anlayışınız, bugün tarihten silinmiş bütün eski egemen sınıfların anlayışından farksızdır. Eski mülkiyette apaçık gördüğünüzü, feodal mülkiyette kabul ettiğinizi, burjuva mülkiyeti için birtürlü kabul edemiyorsunuz.

Ailenin ortadan kaldırılması meselesine gelince! Komünistlerin bu utanç verici amaçları karşısında en köklü dönüşümlerden yana olan kimseler bile öfkeye kapılıyorlar.

Bugünkü burjuva ailesi hangi temele dayanmaktadır? Sermayeye, özel kâra. Aile, tam gelişmiş biçimiyle, yalnız burjuvazi için mevcuttur. Ama, bunun öteyüzünü proleterlerde her türlü ailenin hemen hemen yokedilmesi ve yaygın fuhuş teşkil eder.

Öteyüzü ortadan kalkınca, burjuva ailesi de kendiliğinden ortadan kalkar ve sermayenin yokolmasıyla da her ikisi birden yok olur.

Çocukların anababaları tarafından sömürülmesini *ortadan kaldırmak* istediğimiz için mi bizi suçluyorsunuz? Bu suçu kabul ediyoruz.

Fakat, sizin aile terbiyenizin yerine toplum eğitimini geçirmekle ilişkilerin en kutsalını yıkacağımızı iddia ediyorsunuz.

Ya sizin eğitiminiz! Onu da toplum belirlemiyor mu? O da, çocuklarınızı yetiştirdiğiniz toplum şartlarıyla, toplumun doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak müdahalesiyle, okullar aracılığıyla belirlenmiyor mu? Toplumun eğitim üzerinde etkisini komünistler icat etmedi; onların yapmaya çalıştığı, bu etkinin sadece niteliğini değiştirmek ve eğitimi egemen sınıfın baskısından kurtarmaktır.

Aile ve eğitim üstüne, anababayla çocuğun kutsal gibi gösterilen karşılıklı ilişkileri üstüne burjuva nutukları, modern sanayinin proleterler arasındaki bütün aile bağlarını koparıp çocukları basit ticaret maddeleri, basit çalışma âletleri haline getirmesiyle, gitgide daha çok tiksindirici olmaktadır.

Fakat bütün burjuvazi, siz komünistler kadınlarda ortak mülkiyeti getireceksiniz diye, koro halinde bağrışıyor.

Burjuva için karısı üretim aracından başka bir şey değildir. Üretim araçlarının ortaklaşa kullanılacağını duymuştur ya, bundan doğal olarak, kadınların da sosyalleşmeye tabi tutulacağı sonucunu çıkarmıştır.

Söz konusu olan şeyin, kadının bugünkü basit üretim aracı rolüne son vermek olduğu aklından bile geçmez.

Zaten, güya komünistler tarafından savunulan, resmen kadında ortak mülkiyet iddiasının burjuvalarımızda uyandırdığı o yüksek ahlâkî öfkeden daha gülünç bir şey düşünülemez. Komünistlerin kadında ortaklığı getirmelerinin gereği yoktur; bu, zaten eskidenberi hemen hemen hep vardı.

Proleterlerin karılarını, kızlarını elaltında bulundurmakla yetinmeyen burjuvalarımız, eğer resmî fuhuş kurumundan yararlanmalarının sözünü et-

mezsek, birbirlerinin karılarını ayartmaktan derin bir zevk duyarlar.

Burjuva evliliği, gerçekte, evli kadınlarda ortaklık sistemidir; ve, burjuvalarımız iddialarında bir an için haklı olsalar bile, komünistleri ancak, ikiyüzlülükle gizledikleri bu kadında ortaklık düzeni yerine, dürüst ve yasalara uygun bir düzeni kurmak istemekle suçlayabilirler. Zaten apaçıktır ki, bugünkü üretim düzeninin ortadan kaldırılmasıyla, bundan doğan, kadında ortaklık, yani resmî ve gayri resmî fuhuş da zorunlu olarak kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

Komünistler ayrıca, vatanı ve milliyeti de ortadan kaldırmak istemekle suçlanmışlardır.

İşçilerin kendi vatanı yoktur ki. Kendilerinde olmayan bir şey de ellerinden alınamaz. Her ülkenin proletaryası, her şeyden önce, politik iktidarı ele geçirmek, kendisini ulusun yönetici sınıfı durumuna yükseltmek, *kendisi bizzat* ulus olmak zorunda olduğuna göre, proletarya esasen millîdir; ama kelimenin burjuva anlamıyla değil.

Ulusal ayrılıklar ve halklar arasındaki düşmanlıklar, burjuvazinin gelişmesinden, ticaret özgürlüğünden, dünya pazarından, üretim tarzındaki ve ona tekabül eden hayat şartlarındaki tek biçimlilikten ötürü, günden güne ve gitgide daha çok kaybolmaktadır.

Proletaryanın egemenliği, bunları daha da çabuk yok edecektir. Hiç değilse, bellibaşlı uygar ülkelerin birlikte hareketi, proletaryanın kurtuluşu için gerekli ilk şartlardan biridir.

İnsanın insan tarafından sömürülmesi ortadan kaldırıldığı oranda, bir ulusun bir başka ulus tarafından *sömürülmesi de ortadan kaldırılmış olacaktır.*

Ulusun kendi bünyesindeki sınıflar arasında düşmanlık ortadan kalktığı ölçüde, bir ulusun bir başkasına düşmanlığı da ortadan kalkacaktır.

Komünizme karşı dinî, felsefî ve genellikle ideolojik bir görüş açısından yöneltilen suçlamalara gelince; bunlar üzerinde derinlemesine bir inceleme yapmaya değmez.

İnsanların varlık şartlarındaki, toplumsal ilişkilerindeki ve toplumsal yaşayışındaki her değişmeyle birlikte, fikirlerinin, görüşlerinin anlayışlarının, bir kelimeyle, bilincinin değiştiğini kavramak, derin bir sezgi gerektirir mi?

Fikir tarihi, entellektüel üretimin maddî üretimle birlikte biçim değiştirmesinden başka neyi ispat eder ki? Her çağın egemen fikirleri, her zaman egemen sınıfın fikirleri olmuştur.

İnsanlar, toplumda devrim yapan fikirlerden söz ederken, eski toplumun içinde yeni bir toplumun unsurlarının yaratılmış olduğu ve eski fikirlerin yok oluşunun eski varlık şartlarının çözülmesine ayak uydurduğu olgusundan başka bir şey söylemiş olmazlar.

Antik dünya cançekişirken, Hristiyanlık antik dinleri bastırmıştı. XVIII. Yüzyılda. Hristiyan fikirler rasyonalist fikirlere yenilirken, feodal toplum, o zamanki devrimci burjuvaziye karşı, ölümünden önceki son mücadelesini veriyordu. Burjuvazinin din özgürlüğü ve vicdan özgürlüğü fikirleri, sadece serbest rekabetin bilgi alanındaki egemenliğini ifade eder.

Denecektir ki, «din, ahlâk, felsefe ve hukuk fikirleri, tarihî gelişmenin seyri boyunca şüphesiz değişmişlerdir. Fakat din, ahlâk, felsefe, politika bilimi ve hukuk bu değişmeden etkilenmemişlerdir.»

«Üstelik, özgürlük, adalet vb. gibi toplumun bütün aşamalarında geçerli olan ebedî gerçekler vardır. Fakat komünizm, ebedî gerçekleri ortadan kaldırmakla, yeni bir temel üstünde onları yeniden kurmak yerine, her türlü dini, her türlü ahlâkı ortadan kaldırmaktadır; ve böylelikle, bütün bir tarih deneyiyle çelişmeye düşmektedir.»

Bu suçlama, özünde ne anlam taşır? Günümüze kadar, toplum tarihi, ayrı ayrı çağlarda başka başka biçimler alan sınıf çatışmalarından ibarettir.

Ama, bu çatışmaların aldıkları biçim nasıl olursa olsun, toplumun bir bölümünün bir başka bölümü tarafından sömürülmesi, bütün geçmiş yüzyılların ortak yanıdır. Onun için, bütün çağların toplumsal bilincinin bütün çeşitliliğine ve değişikliğine rağmen, bazı ortak biçimlere bürünmesinin —ancak sınıf çatışmalarının kesin olarak ortadan kalkmasıyla tamamen yok olacak olan bilinç biçimlerine bürünmesinin— şaşılacak bir yanı yoktur.

Komünist devrimi, geleneksel mülkiyet ilişkileriyle en kökten bir bağ koparıştır; onun için, gelişmesi süresinde geleneksel fikirlerle de bağlarını tam olarak koparmasına şaşmamak gerekir.

Fakat, komünizme karşı ileri sürülen burjuva itirazlarını artık biryana bırakalım.

Yukarıda gördük ki, işçi sınıfının devriminde ilk aşama, proletaryayı egemen sınıf durumuna yükseltmek ve demokrasiyi kurmaktır.

Proletarya, politik üstünlüğünden, sermayeyi burjuvaziden dilim dilim koparıp almak için, bütün üretim araçlarını devletin, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde toplamak ve olabildiği kadar hızla, üretici güçlerin miktarını arttırmak için yararlanacaktır.

Hiç şüphesiz, başlangıçta, mülkiyet haklarına ve burjuva üretim şartlarına karşı despotça saldırılara girişmeden; yani, *ekonomik açıdan yetersiz ve* imkânsız gibi görünen, fakat hareketin seyri içinde daha yeterli hâle gelen, eski düzene daha fazla müdahaleleri gerektiren ve bir tüm olarak üretim tarzını kökten değiştirmek için zorunlu olan tedbirler alınmadan, bu amaç sağlanamaz.

Bu tedbirler, hiç şüphesiz, ayrı ayrı ülkelerde başka başka olacaktır.

Bununla birlikte, en ileri ülkeler için aşağıdakiler genel olarak oldukça uygundur.

1. Toprak mülkiyetinin kamulaştırılması ve toprak rantının tümünün kamu amaçlarına ayrılması.

2. Ağır bir müterakki gelir vergisi, ya da kademeli gelir vergisi.

3. Her türlü miras hakkının kaldırılması.

4. (Yeni düzenden kaçanların) göçmenlerin, (ona karşı gelenlerin) isyancıların mülklerine elkonulması.

5. Sermayesi devlete ait olan bir millî banka aracılığıyla ve devletin mutlak tekelciliğiyle kredinin devlet elinde merkezîleşmesi.

6. Haberleşme ve ulaşım araçlarının devletin elinde merkezîleştirilmesi.

7. Devletin sahip olduğu fabrikaların ve üretim araçlarının çoğaltılması; işlenmemiş toprakların tarıma açılması ve ekilip biçilen toprakların ülkenin tümünü kapsayan bir plan gereğince ıslahı.

8. Herkes için çalışma yükümlülüğü. Özellikle tarımda sanayi ordularının kurulması.

9. Tarımsal çalışmayla sınaî çalışmanın birleştirilmesi; nüfusun daha eşit olarak dağılmasıyla, şehir—köy farkının yavaş yavaş ortadan kaldırılması.

10. Bütün çocuklar için kamu okullarında parasız eğitim. Şimdiki biçimiyle çocukların fabrikalarda çalışmalarının ortadan kaldırılması. Eğitimin sanayi üretimiyle birleştirilmesi. vb. vb..

Gelişmenin seyri içinde sınıf ayrımları ortadan kalkınca ve üretim ulusun tümünü içine alan geniş bir kuruluşun elinde toplanınca, kamu iktidarı politik niteliğini yitirecektir. Adı üstünde, politik iktidar, bir sınıfın bir başkasını ezmek için örgütlenmiş gücüdür. Proletarya, burjuvaziyle olan mücadelesinde, zorunlu olarak, kendini bir sınıf olarak örgütler de, devrim yoluyla egemen sınıf haline gelir ve egemen sınıf olarak eski üretim sistemini zorla süpürüp atarsa, o zaman bu şartlarla birlikte, sınıf çatışmalarının ve genellikle sınıfların varlığının şartlarını da süpürüp atmış olacak, ve böylelikle, bir sınıf olarak kendi üstünlüğünü de ortadan kaldırmış olacaktır.

Sınıflı ve sınıf çatışmalı eski burjuva toplumunun yerini öyle bir toplum alacaktır ki, onda her bireyin özgür gelişmesi, bütün herkesin özgür gelişmesinin şartı olacaktır.

III
SOSYALİST VE KOMÜNİST LİTERATÜR

1. GERİCİ SOSYALİZM

a. Feodal Sosyalizm

TARİHİ DURUMLARINDAN ÖTÜRÜ, Fransa ve İngiltere'nin aristokrasileri, modern burjuva toplumuna karşı risaleler kaleme almayı kendilerine iş

edinmişlerdi. *1830 yılı Haziran ayındaki Fransız devriminde ve İngiltere'de reform uğruna girişilen propaganda ve bilinçlendirme hareketinde,* bu aristokrasiler menfur türedilere yine yenildiler. O zamandan buyana. kendileri için, ciddî bir politik mücadele söz konusu olmaktan çıktı. Yalnız edebiyat alanında bir mücadele imkânı kaldı. Fakat edebiyat alanında bile, restorasyon döneminin[5] eski çığlıklarını atmak artık imkânsız oldu.

Aristokrasi, sempati uyandırabilmek için, görünüşte kendi çıkarlarından vazgeçmek ve burjuvaziye karşı yaptığı suçlamayı, sadece sömürülen işçi sınıfının yararına olarak formülleştirmek zorunda kalmıştı. Böylece, aristokrasi, yeni efendisinden, ona hicivler düzerek, kulağına da yaklaşan felâkete dair kehanetler fısıldayarak, öcünü aldı.

İşte, feodal sosyalizm böyle doğdu: Yarı yakınma, yarı hiciv; yarı geçmişin yankısı, yarı geleceğin tehdidi; bazan acı, nükteli ve dokunaklı, bazan burjuvaziyi tam yüreğinden vuran, ama modern tarihin akışını hiç kavrayamaması yüzünden, etkisi bakımından daima gülünç eleştirisiyle.

Aristokrasi, halkı kendi arkasına toplayabilmek için, proleter dilenci-çanağını önde bir bayrak gibi salladı. Fakat halk, onlara her katılışında, arka saflarda eski feodal armalı sancakları gördü ve onları saygısız kahkahalarla terketti.

Fransız Legitimistleri'nin* bir bölümünün ve «Genç İngiltere»cilerin** görünümü işte böyleydi.

---

[5] 1660'tan 1689'a kadar süren İngiliz Restorasyonu değil, 1814'ten 1830'a kadar süren Fransız Restorasyonu. [*Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.*]

* *Legitimistler* (Meşruiyetçiler): Bourbon hanedanının geri getirilmesini savunan toprak sahibi soyluların partisi.

** Genç İngiltereciler: 1842 yıllarında aristokratlardan, politika adamlarından ve edebiyatçılardan kurulu Britan-

Feodaller, kendi sömürü tarzlarının burjuvazininkine benzemediğini ifade ederlerken, kendilerinin pek başka ve şimdi artık eskimiş durum ve şartlarda sömürdüklerini unutmuşlardır. Modern proletaryanın kendi egemenlikleri sırasında hiçbir zaman varolmadığını gösterirken, modern burjuvazinin de kendi toplum biçimlerinin zorunlu bir sonucu olduğunu unutmuşlardır.

Zaten, yaptıkları eleştirinin gerici niteliğini o kadar az saklıyorlar ki, burjuvaziye karşı yönelttikleri başlıca suçlama, toplumun eski düzenini yıkması kaçınılmaz olan bir sınıfın burjuva *düzeninde* gelişmekte olduğu suçlamasıdır.

Burjuvaziye yüklenmeleri de, genel olarak bir proletarya yaratmasından çok, bir *devrimci* proletarya yaratmış olması yüzündendir.

Bunun için onlar, politik uygulama alanında işçi sınıfına karşı alınan bütün zorlama tedbirlerini onaylar, günlük hayatta da, yüksekten atmalarına rağmen, sanayi ağacından düşen altın elmaları toplamak, doğruluklarını, sevgilerini, onurlarını, yün, pancar şekeri ve patates ispirtosu ticaretiyle trampa etmek üzere, diz çökerler.[6]

Papaz, toprak sahibiyle nasıl her zaman elele olmuşsa, Kilise Sosyalizmi de Feodal' Sosyalizmle hep öyle olmuştur.

---

yalı muhafazakârların grupu. İleri gelenleri arasında Disraeli, Thomas Carlyle ve başkaları vardı.

[6] Bu, özellikle, malikanelerinin geniş bölümlerini kâhyalar aracılığıyla kendi hesaplarına ektirip biçtiren, üstelik, pancar şekeri ve inbiktan geçmiş patates ispirtosu imalâtçılığı yapan, Almanya'nın toprak aristokrasisi ve efendileri için doğrudur. Daha zengin olan Britanya aristokrasisi, şimdilik bu düzeye inmemiş olmakla birlikte, onlar da, azalan kiraların yarattığı açığı kapatabilmek için ünvanlarını bir hayli karanlık anonim şirketlerin kurucularına ödünç vermek zorunda kalıyorlar. [*Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.*]

Hristiyan zahitliğine sosyalist bir renk vermekten kolay bir şey yoktur. Hristiyanlık da özel mülkiyetten, evlilikten, devletten yakınmamış mıdır? Bunların yerine, sadakayı ve yoksulluğu, bekâreti ve tene eziyeti, manastır hayatını ve Ana Kiliseyi savunan vaazlar vermemiş midir? Hristiyan Sosyalizmi, aristokratların yanan yüreklerine papazın serptiği kutsal sudan başka bir şey değildir.

b. Küçük Burjuva Sosyalizmi

FEODAL ARİSTOKRASİ, burjuvazinin yıktığı tek sınıf değildi, varlığının şartları modern burjuva toplumu ortamında gücünü yitiren ve yok olan sınıflardan sadece biriydi. Ortaçağ kentlileri ve mülk sahibi küçük köylüler, modern burjuvazinin habercileri oldular. Bu iki sınıf, sanayi ve ticarette az gelişmiş ülkelerde, yükselen burjuvazinin yanısıra hâlâ bitkisel bir yaşayışı sürdürürler.

Çağdaş uygarlığın tam olarak geliştiği ülkelerde, proletarya ile burjuvazi arasında dalgalanan ve kendini burjuva toplumunun ek bir parçası olarak durmadan yenileyen yeni bir küçük burjuva sınıfı meydana gelmiştir. Böyle olmakla birlikte, bu sınıfın üyeleri, rekabet yoluyla, sürekli olarak proletaryanın içine tek tek itilmekte ve modern sanayi geliştikçe, imalâtta, tarımda ve ticarette, yerlerini nezaretçilere, kâhyalara ve tezgâhtarlara bırakmak üzere, modern toplumun bağımsız bir bölümü olmaktan büsbütün çıkacakları ânın yaklaştığını da görmektedirler.

Nüfusun yarısından çok daha fazlasını köylülerin teşkil ettiği Fransa gibi ülkelerde, burjuvaziye karşı proletaryadan yana çıkan yazarların, burjuva

düzenini eleştirirken, köylünün ve küçük burjuvanın ölçütünü kullanmaları ve işçi sınıfını bu ara sınıfların görüş açısından savunmaları doğaldı. *Küçük Burjuva Sosyalizmi* böyle doğdu. *Sismondi*, yalnız Fransa'da değil, İngiltere'de de bu okulun başıydı.

Bu sosyalizm okulu, modern üretim şartlarındaki çelişmeleri büyük bir görüş keskinliğiyle gözler önüne sermiştir. Ekonomicilerin ikiyüzlüce savunmalarının içyüzünü apaçık ortaya koymuştur. Makinelerin ve işbölümünün, sermayeyle toprağın birkaç elde toplanmasının, fazla üretimin ve buhranların felâketli etkilerini tartışma götürmez bir biçimde kanıtlamış; küçük burjuvanın ve köylünün kaçınılmaz çöküşünü, proletaryanın yoksulluğunu, üretimdeki anarşiyi, servet dağılımındaki korkunç eşitsizlikleri, uluslar arasında sanayinin yolaçtığı imha savaşlarını, eski ahlâk bağlarının, eski aile ilişkilerinin ve eski milliyetlerin çözülüşünü göstermiştir.

Ancak, sosyalizmin bu biçimi, kesin amaçlarında, ya eski üretim ve mübadele araçlarını, onlarla birlikte de eski mülkiyet ilişkilerini ve eski toplumu yeniden geri getirmeye özenir, ya da modern üretim ve mübadele *araçlarını*, bu araçlar tarafından infilâk ettirilen ve infilâk ettirilmesi kaçınılmaz olan eski mülkiyet ilişkilerinin çerçevesi içine sıkıştırmak ister. Bu sosyalizm, her iki durumda da, hem gerici, hem ütopyacıdır.

Bu sosyalizmin son sözleri şunlardır: *İmalâtta* loncalar, tarımda pederşahî ilişkiler.

Nihayet, inatçı tarihî gerçekler, kendikendini kandırmanın bütün uyuşturucu etkilerini dağıtınca, bu sosyalizm biçimi de azaplı bir kıvranma ile son buldu.

FRANSA'NIN sosyalist ve komünist literatürü, iktidardaki bir burjuvazinin baskısı altında doğan ve bu iktidara karşı girişilmiş mücadelenin bir ifadesi olan bu literatür, Almanya'ya, bu ülkedeki burjuvazi henüz feodal mülkiyetle çatışmasına yeni başladığı bir sırada getirildi.

Alman filozofları, yarı - filozofları ve *dehası kendinden menkul yazarlar* bu literatüre hevesle sarıldılar; ancak, bu eserler Almanya'ya göç ederken, Fransa'nın toplumsal şartlarının da onlarla birlikte göç etmediğini unutarak... Bu literatür, Alman toplumsal şartlarıyla karşılaşınca, doğrudan doğruya pratik anlamının tümünü yitirdi ve sırf edebî bir havaya büründü. Artık sadece «insan tabiatının gerçekleşmesi» üzerine yararsız bir zihin oyunu olarak görünebilirdi. Böylelikle, XVIII. Yüzyıl Alman filozofları için, birinci Fransız Devrimi'nin talepleri, genel olarak «Pratik Akıl»ın taleplerinden başka bir şey olmadı; devrimci Fransız burjuvazisinin talepleri de, onların gözünde sırf İradenin, olmak zorunda olduğu gibi İradenin, genellikle gerçek insan İradesinin yasaları gibi göründü.

Alman *yazarlarının* yaptığı tek çalışma, yeni Fransız fikirlerini kendi eski felsefî bilinçleriyle uyumlu duruma getirmekten, ya da daha doğrusu kendi felsefî görüşlerinden hareket ederek Fransız fikirlerini benimsemekten ibaretti.

Bu benimseyiş, tıpkı bir yabancı dilin benimsenmesi gibi, çeviri yoluyla oldu.

Putperest antik çağın klasik eserlerinin bulunduğu elyazmalarının üstüne, keşişlerin, nasıl Katolik Azizlerinin saçmasapan hayat hikâyelerini yaz-

dıkları pek iyi bilinir. Alman *yazarları* da küfür niteliğindeki Fransız literatürüne bunun tam tersini yaptılar; Fransız orijinalinin altına hemen kendi felsefî saçmalıklarını yazdılar. Örneğin, paranın ekonomik fonksiyonları hakkındaki Fransız eleştirilerinin altına «İnsan Tabiatının Yabancılaşması» diye yazdılar; burjuva devlet hakkındaki Fransız eleştirisinin altına da «Soyut Evrenselliğin Egemenliğine Son Verilmesi» diye yazdılar; ve bu iş böylece gitti.

Fransız tarih eleştirilerinin arkasına karaladıkları bu felsefî lâfazanlıklarını da, «Eylem Felsefesi», «Gerçek Sosyalizm», «Alman Sosyalizm Bilimi», «Sosyalizmin Felsefî Temeli» vb. diye vaftiz ederek sundular, vb..

Fransız sosyalist ve komünist literatürü böylelikle tamamen iğdiş edilmiş oldu. Ve, bu literatür Alman'ın elinde, bir sınıfın bir başka sınıfla mücadelesini ifade eder olmaktan çıktığı için, Alman, «Fransız tek - yanlılığını» aştığını, ve, gerçek ihtiyaçları değil, gerçeğin ihtiyaçlarını, proletaryanın çıkarlarını değil, hiçbir sınıfa ait olmayan, gerçekliği olmayan, sadece felsefî fantazinin sisli dünyasında varolan İnsan Tabiatı'nın, genel olarak insanın ihtiyaçlarını *temsil ettiğini* sandı.

Öğrencilik ödevini böylesine ağırdan ve ciddiye alan ve kendi satılık malını böylesine şarlatanca göklere çıkaran bu Alman Sosyalizmi, ukalâca masumluğunu zamanla yavaş yavaş yitirdi.

Alman ve özellikle Prusya burjuvazisinin feodal aristokrasiye ve krallık düzenine karşı savaşı, bir başka deyişle, liberal hareket, daha ciddileşti.

Bununla, «Gerçek» Sosyalizme, sosyalist taleplerle politik harekete karışmak için, liberalizme karşı, temsilî hükümete karşı, burjuva rekabetine kar-

şı, burjuva basın özgürlüğüne, burjuva hukuka, burjuva özgürlük ve eşitliğine karşı geleneksel lânetleri savurmak ve yığınlara bu burjuva akımıyla kazanacak hiçbir şeyleri bulunmadığı, her şeyi kaybedecekleri yolunda nutuklar çekmek için çoktandır beklediği fırsat verilmiş oldu. Alman Sosyalizmi, tam zamanında, ahmakça bir yankısı olduğu Fransız eleştirisinin, modern burjuva toplumu ve ona tekabül eden ekonomik varlık şartlarına ve bunlara uygun düşen politik yapıya, yani Almanya'da henüz elde edilmesi gereken şeylere dayandığını unuttu.

Papazlardan, profesörlerden, taşra beylerinden ve memurlardan maiyetiyle birlikte, mutlakiyetçi hükümetler için, bu, kendilerini tehdit eden burjuvaziye karşı sevinçle karşılanan bir korkuluk olarak işe yaradı.

Tam o sırada, aynı hükümetlerin Alman işçi sınıfının ayaklanmaları için kullandıkları kırbaç ve kurşun biçimindeki acı haplardan sonra, bu, bir mutlu son olmuştu.

Bu «Gerçek» Sosyalizm, böylelikle, Alman burjuvazisine karşı, hükümetler için bir savaş silâhı hizmeti görürken, bir yandan da doğrudan doğruya gerici bir çıkarı, dargörüşlü Alman küçük burjuvasının çıkarını temsil ediyordu. Almanya'da bir XVI. Yüzyıl kalıntısı olan ve o zamandan buyana çeşitli biçimler altında daima varolan *küçük burjuva* sınıfı, bugünkü toplumsal düzenin gerçek tabanını meydana getirir.

Bu sınıfı olduğu gibi sürdürmek, Almanya'daki şimdiki durumu hiç değiştirmemek demektir. Burjuvazinin sanayide ve politikada üstünlüğü, bir yandan sermaye birikimi, bir yandan da devrimci bir proletaryanın ortaya çıkması yüzünden, bu sınıfı

kesin bir yıkımla tehdit etmektedir. «Gerçek» Sosyalizm, işte bu iki kuşu bir taşla vuracak şeymiş gibi karşılandı. Bir salgın gibi yayıldı.

Alman sosyalistleri, hafif spekülasyon kumaşlarından, belâgatlerinin ince çiçekleriyle süslenmiş, mariz bir duygululuk çiğiyle nemli, geniş bir elbise yaptılar ve bunu «ebedî gerçekler»inin iskeletine giydirdiler. Bu iş, böyle bir ortamda metalarının sürümünü arttırmaktan başka bir sonuç vermedi.

Alman Sosyalizmi ise, küçük burjuva dargörüşlülüğünün, zevksizliğinin tumturaklı temsilcisi olarak kaderini her geçen gün daha fazla benimsedi.

Bu sosyalizm, Alman ulusunun örnek ulus, Alman küçük burjuvasının da tipik insan olduğunu resmen ilân etti. Bu örnek insanın bütün alçaklıklarına, gerçekte olduğunun tam tersi, ulu ve sosyalistçe gizli bir anlam verdi. Bu akım, komünizmin «zorbaca yıkıcı» eğilimine doğrudan doğruya karşı çıkarak, her türlü sınıf mücadelesini tepeden ve tarafsız bir küçümseyişle karşıladığını ilân edecek kadar ileri gitti. Bir iki istisna dışında, şu anda (1847) Almanya'da piyasaya sürülen bütün sözde sosyalist ve komünist yayınlar, bu berbat, sinir bozucu literatüre girerler.[7]

2. TUTUCU SOSYALİZM, YA DA BURJUVA SOSYALİZMİ

BURJUVAZİNİN bir bölümü, burjuva toplumunun varlığını sürekli olarak güven altına alabilmek için toplumsal dertleri onarmaya isteklidir.

[7] 1848'in devrim fırtınası bu külüstür eğilimi süpürüp attı, öncülerini de sosyalizmle beceriksizce uğraşmaya devam etme tutkularından kurtardı. Bu eğilimin baş temsilcisi ve klasik tipi Bay Karl Grün'dür. [*Engels'in 1890 tarihli almanca baskıya notu.*]

Ekonomiciler. insanseverler. insaniyetçiler, işçi sınıfının durumunu düzeltmek için çalışanlar, yoksullara yardım işlerini örgütleyenler, hayvanlara eziyet edilmesini önleme derneklerinin üyeleri, ılımlılık bağnazları, kıyıda bucakta saklı daha akla gelebilecek her türlü reformcular bu kesime girerler. Üstelik bu burjuva sosyalizmi, işlenip bir tüm teşkil eden eksiksiz sistemler haline getirilmiştir.

Proudhon'un *Philosophie de la Misère*'i (Sefaletin Felsefesi) buna örnek gösterilebilir.

Sosyalist geçinen burjuvalar, modern toplum şartlarının sağladığı bütün nimetleri, bunlardan zorunlu olarak doğan mücadele ve tehlikeler olmaksızın isterler. Onlar, devrimci ve parçalayıcı unsurları hariç, bugünkü toplum biçimini olduğu gibi sürdürmeden yanadırlar. Burjuvazi olsun ama, proletarya olmasın isterler. Burjuvazi elbette ki, kendisinin en üstün durumda bulunduğu dünyayı en iyi dünya sayar; ve burjuva sosyalizmi, bu rahat anlayışı geliştirerek oldukça eksiksiz çeşitli sistemlere ulaştırır. O, proletaryanın bu gibi bir sistemi uygulamasını ve böylelikle doğruca toplumsal Yeni Kudüs'e yürümesini istemekle, gerçekte proletaryanın mevcut toplumun sınırları içinde kalmasını, fakat burjuvaziyle ilgili bütün nefret dolu fikirlerini kafasından atmasını istemiş olmaktadır.

Bu sosyalizmin ikinci ve daha pratik, ama daha az sistemli bir biçimi, sadece basit bir politik reformun değil, ancak, maddî varlık şartlarında, ekonomik ilişkilerde yapılacak bir dönüşümün onların yararına olabileceğini göstererek, her devrimci hareketi işçi sınıfının gözünden düşürmeye çalıştı. Bununla birlikte, sosyalizmin bu biçimi, maddî geçim şartlarındaki dönüşümlerden asla burjuva üretim

ilişkilerinin kaldırılmasını ve ancak bir devrimle gerçekleştirilebilecek bir ortadan kaldırmayı anlamaz; bu ilişkilerin sürekli varlığına dayanan idarî reformları, sermaye ile emek arasındaki ilişkilere hiçbir bakımdan ilişmiyecek, ama olsa olsa burjuvazi bakımından kendi egemenlik masraflarını azaltacak ve devlet bütçesini hafifletecek reformları anlar.

Burjuva sosyalizmi, ancak bir hitabet biçimine *büründüğü zaman ve ancak o zaman uygun ifadesini* bulur.

Özgür ticaret: işçi sınıfının yararınadır! Himayeci gümrük resimleri: işçi sınıfının yararınadır! Hapishane ıslahatı: işçi sınıfının yararınadır! Burjuva sosyalizminin son sözü ve ciddî olarak söyleyeceği tek söz, işte budur.

Hepsi şu cümleyle özetlenebilir: Burjuva —işçi sınıfının yararına— burjuvadır.

3. ELEŞTİRİCİ - ÜTOPYACI SOSYALİZM VE KOMÜNİZM

HER BÜYÜK ÇAĞDAŞ DEVRİMDE, Babeuf ve ötekilerin yazılarında olduğu gibi, proletaryanın taleplerini her zaman dile getirmiş olan literatürün burada sözünü etmiyeceğiz.

Proletaryanın, kendi hedeflerine ulaşmak için, feodal toplumun yıkıldığı evrensel heyecan anlarındaki ilk doğrudan doğruya girişimleri, bu sınıfın o zamanki gelişmemiş durumundan ötürü ve aynı zamanda kurtuluşu için ekonomik şartların, henüz yaratılmamış olan ve ancak gelmekte olan burjuva çağında yaratılabilen şartların yokluğundan ötürü, zorunlu olarak başarısızlığa uğradı. Proletaryanın bu ilk hareketlerine eşlik eden devrimci literatür, zorunlu olarak gerici bir nitelikteydi. Bu literatür, ev-

rensel zahitliği [bir lokma bir hırka zihniyetini—ç.] ve en kaba biçimiyle toplumsal eşitliği telkin ediyordu.

Haklı olarak sosyalist ve komünist sistemler denilen, St. Simon, Fourier, Owen ve ötekilerin sistemleri, proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadelenin yukarıda anlatılan ilk gelişmemiş döneminde ortaya çıktılar (bakınız, bölüm I. Burjuvalar ve Proleterler).

Bu sistemlerin kurucuları, sınıf çatışmalarını ve egemen toplum biçimindeki parçalayıcı unsurların etkisini gerçekten görebilmişlerdir. Fakat, daha çocukluk çağında olan proletarya, onlara, herhangi bir tarihî girişkenliği, ya da bağımsız politik hareketi olmayan bir sınıf gibi görünmüştür.

Sınıf çatışmasının gelişmesi, sanayinin gelişmesine ayak uydurduğu için, içinde yaşadıkları durumda, proletaryanın kurtuluşunun maddî şartlarını göremediler. Bundan ötürü, onlar da, bu şartları yaratacak yeni bir toplum bilimi, yeni toplumsal kanunlar aramışlardır.

Tarihî hareket, icat ettikleri kişisel harekete, tarihin yarattığı kurtuluş şartları, fantazilerinden çıkan şartlara, ve, proletaryanın kendiliğinden yavaş yavaş gelişen sınıf örgütlenmesi de, bu mucitlerin özel olarak buldukları bir toplum kuruluşuna boyuneğecektir. Onların gözünde, geleceğin tarihi, kendi toplumsal planlarının propagandasına ve gerçeğe uygulanmasına göre belirlenecektir.

Planlarını çizerken, işçi sınıfının çıkarlarını, en çok acı çeken sınıf olduğu için, korumanın bilincindedirler. Proletarya onlar için, ancak en çok acı çeken sınıf sıfatıyla vardır.

Sınıf mücadelesinin ilkel biçimi ve içinde yaşa-

lıkları toplumsal durum, bu çeşit sosyalistlerin, kendilerini her türlü sınıf çatışmasının üstünde görmelerinin nedeni olmuştur. Onların istediği, toplumun her üyesinin, hattâ en iyi durumda olanının da şartlarının düzelmesidir. Bundan ötürü, onlar, sınıf ayrımı yapmadan, —hayır, egemen sınıfı el üstünde tutarak— genel olarak topluma çağrıda bulunurlar. Çünkü, insanlar birkere sistemlerini anladıktan sonra, mümkün olan en iyi toplum için bunun en iyi plan olduğunu nasıl görmezlik ederler?

Böylelikle, bütün politik eylemi ve özellikle bütün devrimci eylemi reddederler; amaçlarına barışçı yollarla ulaşmak isterler, ve, zorunlu olarak başarısızlığa uğramaya mahkûm küçük deneylerle, örnekler göstererek, yeni toplumsal Tanrı Buyruğunun yolunu döşemeye çabalarlar.

Proletaryanın henüz hiç gelişmemiş olduğu ve kendi durumuyla ilgili olarak ancak hayalî bir anlayışa sahip bulunduğu bir zamanda çizilen, geleceğin toplumuna ait bu ütopik resimler, bu sınıfın içgüdüyle ulaştığı toplumun genel bir yeniden - kuruluşu özlemini yansıtmaktadır.

Fakat, bu sosyalist ve komünist yayınlar, aynı zamanda, içlerinde bir eleştiri unsuru taşırlar. Mevcut toplumun bütün temellerine saldırırlar. Onun için bunlar, işçi sınıfının aydınlanması için çok değerli malzemeyle doludurlar. Bu yayınlarda gelecek toplum bakımından önerilen —şehirle köy arasındaki karşıtlığı, aileyi, sanayinin özel kişiler hesabına işletilmesini ve ücret sistemini kaldırmak, toplumsal ahengi sağlamak, devlet görevlerini sadece üretime nezaret etmeye çevirmek gibi— pratik tedbirler; bütün bu öneriler, sadece, o zaman henüz belirmeye başlamış olan ve bu yayınlarda henüz aydınlanma-

mış ve tamamlanmamış ilk biçimleriyle boy gösteren sınıf çatışmalarının ortadan kalkması gereğine işaret etmektedir. Onun içindir ki, bu öneriler katıksız ütopyacı bir niteliktedir.

Eleştirici - Ütopyacı Sosyalizmin ve Komünizmin anlamlığı, *tarihi gelişmeye ters yöndedir.* Çağdaş sınıf mücadelesi geliştiği ve belirli bir biçim aldığı oranda, hayale bağlanarak bu mücadele dışında kalış, bu mücadeleye karşı yöneltilen hayalî saldırılar, giderek bütün pratik ve teorik değerlerini yitirmektedir. Bu yüzdendir ki, bu sistemlerin kurucuları, birçok bakımlardan devrimci oldukları halde, onların tilmizleri her zaman gerici tarikatlar kurmuşlardır. Çünkü bunlar, proletaryanın tarihî evrimi karşısında, ustalarının eski fikirlerini sürdürmekte direnmektedirler. Onun için, bunlar, dönmez bir kararlılıkla sınıf mücadelesini küllendirme ve sınıf çatışmalarını uzlaştırma yolunda çaba gösterirler. Hâlâ, toplumsal ütopyalarının deneylerle gerçekleştirilmesinin, dünyadan tecrit edilmiş «*phalanstère*», «Yurt İçi Kolonileri» kurulmasının, —Yeni Kudüs'ün formaları sekize katlı cep kitabı boyunda baskısı olan— yeni bir «Küçük İcaria»nın[6] rüyasını görürler ve bütün bu havadaki şatoları gerçekleştirmek için de burjuvanın kalbine ve burjuva hayırseverlerin keselerine hitap ederler. Ve, derece derece, yukarıda tanıttığımız gerici - tutucu sosyalistlerin

[6] *Phalanstère*'ler, Charles Fourier'in planına göre kurulacak sosyalist kolonilerdi. *Icaria*, Cabet'in kendi ütopyasına ve sonra da Amerika'da kurulan komünist kolonisine verdiği addı. [*Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.*]

«Yurt içi koloniler» [Home Colonies], Owen'in kendi komünist örnek toplumlarına verdiği addı. *Phalanstère*'ler Fourer'in planladığı halk saraylarının adıydı. *Icaria* ise, Cabet'in kendi komünist kurumlarına, çizdiği ütopyacı hayal ülkesine verdiği addı. [*Engels'in 1890 tarihli almanca baskıya notu.*]

kategorisine batarlar; onlardan bırıcik farkları, daha sistemli ukalâlıkları ve kendi toplum bilimlerinin mucizeli etkileri hakkında besledikleri bağnazca ve batıl inançlarıdır.

Bu yüzden de, işçi sınıfının girişeceği her türlü politik eyleme şiddetle karşı çıkarlar; onlara göre, bu cinsten eylem yeni Tanrı Buyruğuna ancak körükörüne bir inançsızlıktan ileri gelebilir.

İngilterede Owen'ciler Chartist'lere, Fransada fourier'ciler de *Réformistler*'e * karşı çıkmışlardır.

IV
MEVCUT MUHALEFET PARTİLERİYLE İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN KOMÜNİSTLERİN DURUMU

KOMÜNİSTLERİN İngiltere'deki Chartist'ler, Amerika'daki Tarım Reformcuları gibi mevcut işçi sınıfı partileriyle ilişkıleri, ikinci bölümde açıklanmıştır.

Komünistler kısa vadeli amaçların gerçekleştirilmesi, işçi sınıfının geçici çıkarlarının korunması için mücadele ederler; fakat onlar aynı zamanda, mevcut hareket içinde geleceğin hareketini temsil ederler ve onun gereğini yerine getirirler. Fransa'da komünistler, tutucu ve radikal burjuvaziye karşı Sosyal Demokratlarla[9] ittifak halindedirler, ama büyük Devrim'den buyana süregelen geleneksel söz kalıplarına ve hayallere karşı eleştirici bir durum alma hakkını elden bırakmıyorlar.

* Bununla, Paris'te 1843'ten 1850'ye kadar yayınlanan *Le Réforme* gazetesinin taraftarları kastedilmektedir.

[9] O zamanlar, parlamentoda, Ledru - Rollin'in, teoride Louis Blanc'ın, literatürde *Réforme*'un temsil ettiği parti. Sosya Demokrasi adı, bu mucidlerin ağzında demokrat ya

İsviçre'de Radikalleri destekliyorlar, ama, bu partinin bir bölümünün Fransız anlamında Demokratik Sosyalistler, bir bölümünün de radikal burjuvalar olan çelişik unsurlardan meydana geldiği olgusunu gözden kaçırmıyorlar.

Polonya'da, ulusun kurtuluşunun baş şartı olarak bir tarım devrimi üstünde ısrarla duran partiyi, Krakovya'daki 1846 ayaklanmasını yöneten partiyi tutuyorlar.

Almanya'da, mutlakiyetçi krallığa, feodal-senyör tahakkümüne ve küçük burjuvaziye* karşı, devrimci bir yolda hareket ettiği sürece burjuvaziyle birlikte mücadele ediyorlar.

Ama, Alman işçilerinin, saatı gelip çattığı zaman, burjuva düzeni tarafından yaratılan sosyal ve politik şartları, burjuvaziye karşı bir silâh haline getirilebilmeleri için, Almanya'da gerici sınıflar yıkılır yıkılmaz, burjuvazinin kendisine karşı bir savaşa girişmenin mümkün olabilmesi için, burjuvazi ile proletarya arasındaki sert çelişmenin bilincini işçilerde mümkün olan en açık biçimiyle uyandırmayı hiçbir zaman ihmal etmiyorlar.

Komünistler dikkatlerini en çok Almanya üstüne çeviriyorlar, çünkü bu ülke, Avrupa uygarlığının daha ileri şartlarında, XVII. Yüzyılda İngiltere'de, XVIII. Yüzyılda Fransa'da olandan çok daha geliş-

---

da cumhuriyetçi partinin az buçuk sosyalizm bulaşmış bölümü anlamına geliyordu. [*Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.*]

Fransa'da o zaman kendisine demokratik - sosyalist diyen partiyi politika alanında Ledru - Rollin, literatürde Louis Blanc temsil ediyordu; dolayısıyla onlar, bugünkü Alman Sosyal Demokratlarından ölçülemiyecek kadar farklıydılar. [*Engels'in 1890 tarihli almanca baskıya notu.*]

* Almancası *Kleinbürgerei.* Marx ve Engels, bu terimi şehirli küçük burjuvazinin içindeki gerici unsurları anlatmakta kullanıyorlardı.

miş bir proletarya ile yapılmak durumundaki bir burjuva devriminin eşiğindedir, ve bunun sonucu, Almanya'daki burjuva devrimi, onun hemen ardından gelecek bir proletarya devriminin ilk adımı olacaktır.

Kısacası, komünistler her yerde, mevcut sosyal ve politik düzene karşı, her türlü devrimci hareketi desteklerler.

Onlar, bütün bu hareketlerde, o andaki gelişme derecesi ne olursa olsun, mülkiyet meselesini hareketin temel meselesi olarak ön plana çıkarırlar.

Ve nihayet, onlar, her yerde, bütün ülkelerin demokratik partileri arasında birlik ve anlaşmanın kurulması için çalışırlar.

Komünistler, görüşlerini ve amaçlarını gizlemeyi küçüklük sayarlar. Onlar, hedeflerine ancak, mevcut sosyal şartları zorla devirerek ulaşmanın mümkün olduğunu açıkça ilân ederler. Varsın egemen sınıflar bir komünist ihtilâli korkusuyla titresinler. Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yoktur. Kazanacakları koca bir dünya var.

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİNİZ!